

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE

OBCHODNÁ FAKULTA

Evidenčné číslo: 102003/I/2023/36114651041195268

**ZADLŽENOSŤ ROZVOJOVÝCH KRAJÍN –
PRÍPAD LATINSKÁ AMERIKA**

Diplomová práca

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

**ZADLŽENOSŤ ROZVOJOVÝCH KRAJÍN –
PRÍPAD LATINSKÁ AMERIKA**

Diplomová práca

Študijný program: manažment medzinárodného obchodu

Študijný odbor: ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: katedra medzinárodného obchodu

Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Paula Puškárová, Dis. art., PhD.

Bratislava 2023

Bc. Kristína Dudáková

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že diplomovú prácu s názvom Zadlženosť rozvojových krajín – prípad Latinská Amerika, som vypracovala samostatne s použitím uvedenej odbornej literatúry a ostatných zdrojov. Zároveň vyhlasujem, že tlačaná verzia práce je zhodná s verziou v elektronickej podobe.

Dátum:

.....

Kristína Dudáková

PodĎakovanie

Rada by som poĎakovala v prvom rade mojej vedúcej záverečnej práce doc. Ing. Paule Puškárovej, Dis. art., PhD., za ochotu a trpezlivosť pri konzultáciách počas semestrov. Taktiež aj za užitočné rady a usmernenia, ktoré boli prínosné.

Kristína Dudáková

ABSTRAKT

DUDÁKOVÁ, Kristína: *Zadlženost' rozvojových krajín – prípad Latinská Amerika*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta, Katedra medzinárodného obchodu. – Vedúci záverečnej práce: PUŠKÁROVÁ, Paula, doc. Ing., DiS. art., PhD. – Bratislava: OF, 2023, 76 strán.

Cieľom diplomovej práce bolo analyzovať príčiny zadlženosti vybraných krajín Latinskej Ameriky na základe prípadovej štúdie. Práca je rozdelená do 5 kapitol. Obsahuje 2 obrázky, 5 tabuliek a 9 grafov. Prvá kapitola bola venovaná teoretickému vymedzeniu základných pojmov a znakov rozvojových krajín, stratégiám riešenia rozvojovej pomoci, oficiálnym iniciatívam, ale aj ďalším stratégiám riešenia dlhu rozvojových krajín. Druhá kapitola obsahovala hlavný cieľ práce, jeho čiastkové ciele a štyri hypotézy. V tretej kapitole boli popísané použité metódy a pracovné postupy a krátka história Latinskej Ameriky. Štvrtá kapitola obsahovala výsledky práce z grafického znázornenia ekonomických ukazovateľov, korelačnej analýzy a problematiku „Bielych slonov“. V piatej kapitole sme overovali hypotézy a na základe zistení sme formulovali závery a odporúčania pre prax.

Kľúčové slová:

rozvojové krajiny, Latinská Amerika, dlh, korupcia, priame zahraničné investície

ABSTRACT

DUDÁKOVÁ, Kristína: *Indebtedness of developing countries*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of Commerce, Department of International Trade. – Supervisor: PUŠKÁROVÁ, Paula, doc. Ing., DiS. art., PhD. – Bratislava: OF, 2023, 76 pp.

The aim of the thesis was to analyze the causes of indebtedness of selected Latin American countries on the basis of a case study. The work is divided into 5 chapters. Contains 2 figures, 5 tables and 9 graphs. The first chapter was devoted to the theoretical definition of the basic terms and characteristics of developing countries, strategies for solving development aid, official initiatives, but also other strategies for solving the debt of developing countries. The second chapter contained the main goal of the work, its sub-goals and four hypotheses. In the third chapter, the used methods and work procedures and a brief history of Latin America were described. The fourth chapter contained the results of the work from the graphic representation of economic indicators, correlation analysis and the issue of "White elephants". In the fifth chapter, we verified the hypotheses and formulated conclusions and recommendations for practice based on the findings.

Key words:

developing countries, Latin America, debt, corruption, foreign direct investment

Obsah

Úvod	10
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí.....	12
1.1 Všeobecná charakteristika rozvojových krajín	12
1.2 Rozdelenie rozvojových krajín	19
1.3 Stratégie riešenia rozvojovej pomoci	21
1.3.1 Stratégie riešenia rozvojovej pomoci – oficiálne iniciatívy.....	21
1.3.2 Ďalšie stratégie riešenia dlhu rozvojových krajín.....	26
2 Cieľ práce	34
3 Metódy a metodika práce.....	35
3.1 Pracovné postupy a metódy	35
3.2 História Latinskej Ameriky	36
4 Výsledky práce a diskusia	39
4.1 Ekonomická charakteristika krajín Latinskej Ameriky.....	40
4.1.1 Súčasný ekonomický prehľad.....	44
4.2 Prípadová štúdia vybraných krajín Latinskej Ameriky.....	46
4.2.1 Ekonomické ukazovatele	46
4.2.2 Korupcia ako príčina zadlženosti.....	53
4.2.3 Korelácia	60
5 Diskusia.....	65
5.1 Overovanie hypotéz	65
Záver	68
Zoznam použitej literatúry	71

Zoznam tabuliek

Tabuľka 1 Krajiny s nízkymi príjmami podľa Svetovej banky (2023).....	13
Tabuľka 2 Zoznam krajín, ktoré sa kvalifikovali, sú oprávnené alebo potenciálne oprávnené a môžu chcieť získať pomoc z iniciatívy HIPC	27
Tabuľka 3 Korelácia korupcie a dlhu (mil. USD).....	61
Tabuľka 4 Korelácia výšky prílevu PZI (mil. USD) a dlhu (mil. USD).....	62
Tabuľka 5 Korelácia výšky prílevu PZI (mil. USD) a korupcie (index korupcie)	64

Zoznam obrázkov

Obrázok 1 Ciele udržateľného rastu (SDGs).....	29
Obrázok 2 Mapa Latinskej Ameriky	38

Zoznam grafov

Graf 1 Rast HDP %.....	47
Graf 2 Vývoj inflácie (%)	48
Graf 3 Vývoj dlhu ako % HDP	49
Graf 4 Podiel vládnych výdavkov na HDP (%).....	50
Graf 5 Vývoz tovarov a služieb (medziročný rast v %).....	50
Graf 6 Dovozy tovarov a služieb (medziročný rast v %).....	51
Graf 7 Prílev PZI (mil. USD).....	52
Graf 8 Prílev PZI ako % HDP	52
Graf 9 Index vnímania korupcie	54

Zoznam použitých skratiek

ILO	Medzinárodná organizácia práce
OSN	Organizácia spojených národov
AFD	Francúzska rozvojová agentúra
MMF	Medzinárodný menový fond
UNDP	Rozvojový program spojených národov
LDCS	najmenej rozvinuté krajiny
FED	Federálny rezervný systém
HDP	hrubý domáci produkt
SDGs	ciele trvalo udržateľného rozvoja
AKT	zoskupenie Afriky, Karibiku a Tichomoria
ERF	Európsky rozvojový fond
PZI	priame zahraničné investície
ECLAC	Hospodárska komisia pre Latinskú Ameriku a Karibik

Úvod

Zadlženosť rozvojových krajín je jednou z najväčších výziev súčasného sveta. Rozvojové krajiny čelia vysokým nákladom na financovanie svojho ekonomického a sociálneho rozvoja, ktoré sú často financované prostredníctvom pôžičiek od medzinárodných finančných inštitúcií a zahraničných vlád. Tieto pôžičky môžu byť dôležitým zdrojom kapitálu na financovanie rozvojových projektov, ale súčasne môžu viesť k vysokému zadlženiu, ktoré sa môže stať neudržateľným. Preto je dôležité skúmať príčiny a následky zadlženia rozvojových krajín a hľadať riešenia, ktoré by pomohli týmto krajinám dosiahnuť udržateľný ekonomický rast a zlepšenie životnej úrovne svojich obyvateľov.

Zadlženie predstavuje významný problém pre mnohé krajiny Latinskej Ameriky. V minulosti sa tieto krajiny dostali do neudržateľnej situácie, keď sa ich vonkajší dlh rýchlo zvyšoval a nedokázali splácať svoje záväzky. Tento problém bol spôsobený rôznymi faktormi, vrátane nadmernej závislosti na zahraničných pôžičkách a dovoze, zhoršenia situácie na svetových trhoch a hospodárskych politík, ktoré viedli k neudržateľnému zadlženiu.

Cieľom našej práce bude analyzovať príčiny zadlženosti vybraných krajín Latinskej Ameriky a prísť na prípadné riešenia, ako danú situáciu riešiť. Chceme zistiť, čo spôsobilo zadlženosť krajín Latinskej Ameriky a preskúmať súčasné problémy zadlženosti. Zaoberať sa budeme tiež vplyvom korupcie a priamych zahraničných investícií na dlh vybraných krajín.

Naša práca je rozdelená do piatich kapitol. Prvá kapitola zahŕňa teoretické vymedzenie základných pojmov a znakov rozvojových krajín ako nízke príjmy na obyvateľa, vysoké prírastky obyvateľstva, vysoký podiel nezamestnaných a zamestnanosť a závislosť od primárneho sektora. Objasníme si tiež základné rozdelenie rozvojových krajín a nakoniec si charakterizujeme stratégie riešenia rozvojovej pomoci. Priblížime si spôsob riešenia zadlženosti v minulosti pomocou oficiálnych iniciatív a objasníme si tiež aj ďalšie stratégie riešenia dlhu rozvojových krajín.

Druhá kapitola je zameraná na stanovenie cieľov a vymedzenie hypotéz.

Tretia kapitola pojednáva o metódach a pracovných postupoch použitých počas písania diplomovej práce a neskôr je v nej priblížená krátka história Latinskej Ameriky.

Štvrtá kapitola bude zameraná na výsledky práce. Na začiatku bude charakterizovaná minulé, ale aj súčasná situácia Latinskej Ameriky. V ďalšej časti budeme vypracovávať prípadu štúdiu vybraných krajín Latinskej Ameriky pomocou grafického znázornenia základných ekonomických ukazovateľov, korelačnej analýzy a priblížená bude aj problematika projektov „Bielych slonov“.

Posledná piata kapitola je zameraná na overovanie hypotéz pomocou informácii získaných zo štvrtej kapitoly a hľadania možných riešení.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

1.1 Všeobecná charakteristika rozvojových krajín

Aj napriek dlhej histórii, nepatria rozvojové krajiny k najpočetnejšej skupine štátov na svete. Od roku 1945 - 1960 žila pod nadvládou iných krajín takmer tretina svetovej populácie. Od roku 1960 dochádzalo v týchto krajinách k dekolonizácii, vymaneniu sa spod nadvlády veľmocí, ktorá neprebiehala v každej krajine pokojne, práve naopak, bola sprevádzaná mnohými konfliktami, ktoré si neraz vyžiadali aj ľudské životy. Najväčším kolonizátorom v tejto dobe boli krajiny Európy, ktoré kolonizovali väčšinu krajín Afriky a Ázie, kvôli ich nerastným surovinám a pracovnej sile.

Rozvojové krajiny sa nachádzajú na rôznom stupni rozvoja a každú jednu z krajín trápia iné ekonomické či politické problémy. Do skupiny rozvojových krajín radíme krajiny na základe určitých základných charakteristík:

- nízky príjem na obyvateľa,
- vysoké prírastky obyvateľstva,
- vysoký podiel nezamestnaných,
- závislosť od primárneho sektora a exportu primárnych komodít,
- monokultúrna štruktúra ekonomiky,
- mnohosektorová ekonomika.¹

Do kategórie rozvojových krajín môžeme tiež zaradiť krajiny, splňajúce nasledovné charakteristiky:

- nedostatočné zavádzanie vedecko-technických poznatkov do priemyselnej výroby a poľnohospodárstva,
- nedostatok vlastných zdrojov ekonomického rastu a závislosť od vonkajších zdrojov,
- zaostalá infraštruktúra (dopravná, informačná aj sociálna).²

¹ ZUBAĽOVÁ, Ľubica – DRIENIKOVÁ, Kristína – PUŠKÁROVÁ, Paula. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín*. Praha: Leges, 2022. s. 31 - 32. ISBN 978-80-7502-606-4

² GAVALOVÁ, Viera - BAUMGARTNER, Boris. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2014. s. . ISBN 978-80-225-3844-2.

Nízke príjmy na obyvateľa

Najčastejšou charakteristikou podľa ktorej vieme zaradiť krajiny do rozvojových krajín je nízky príjem na obyvateľa, ktorý vedie k nízkym úsporám a investíciám, nedostatočné úspory vedú k nízkemu tempu akumulácie kapitálu, nevyhnutného na modernizáciu, nákup novej techniky, ktorá ovplyvňuje následnú produktivitu práce. Nízka produktivita práce vedie k nízkym dôchodkom a to k neustálemu sa točeniu v tzv. začarovanom kruhu chudoby.³

Pre súčasný fiškálny rok 2023 sú nízkopríjmové ekonomiky definované ako ekonomiky s HND⁴ na obyvateľa, vypočítaným pomocou metódy Svetovej banky Atlas, ktorých príjem na obyvateľa bol 1085 USD alebo menej.⁵

Tabuľka 1 Krajiny s nízkymi príjmami podľa Svetovej banky (2023)

Krajina	HND na obyvateľa (metóda Atlas, USD)
Afganistan	500
Burkina Faso	860
Burundi	240
Stredoafrická republika	530
Demokratická republika Kongo	580
Eritrea	600
Etiópia	960
Gambia	800
Guinea	1010
Guinea Bissau	780
Čad	650
Libéria	620

³ ZUBAĽOVÁ, Ľubica – DRIENIKOVÁ, Kristína – PUŠKÁROVÁ, Paula. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín*. Praha: Leges, 2022. s. 32 - 36. ISBN 978-80-7502-606-4

⁴ Hrubý národný dôchodok (HND) na obyvateľa je dolárová hodnota konečného príjmu krajiny za rok vydelená počtom obyvateľov podľa metodiky Atlas. V každej krajine ovplyvňujú výšku HND na obyvateľa v Atlase faktory ako ekonomický rast, inflácia, výmenné kurzy a rast populácie.

⁵ THE WORLD BANK: *World Bank Country and Lending Groups*. [cit.2023-02-21]. Dostupné na: <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>

Madagaskar	500
Malawi	630
Mali	870
Mozambik	480
Niger	590
Severná Kórea	-
Rwanda	850
Sierra Leone	510
Somálsko	450
Južný Sudán	1090
Sudán	670
Sýria	930
Togo	980
Uganda	840
Jemen	670
Zambia	1040

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov zo Svetovej Banky

Vysoké prírastky obyvateľstva

Typické pre rozvojové krajiny je buď vysoká miera rastu populácie, alebo všeobecne vysoký počet obyvateľov. Rýchly rast populácie v krajine znamená nízky priemerný vek obyvateľstva, teda mladú populáciu, ktorá potrebuje bývanie, vzdelanie, zdravotnú starostlivosť a zamestnanie. Ak krajina dokáže zamestnať svoju mladú populáciu, rast populácie môže viesť k ekonomickému rozvoju. Ak sa však krajine nedarí nájsť zamestnanie pre mladých ľudí, zvyšuje sa nezamestnanosť, nespokojnosť a riziko konfliktov.

Celosvetovo miera rastu populácie od osemdesiatych rokov 20. storočia klesá, pričom sa každoročne zvyšuje o 1,1 % s predpokladaným poklesom na 0,5 % do roku 2050. Za posledných tridsať rokov sa celosvetová populácia zvýšila o 2,5 miliardy, pričom 90 %

z tohto nárastu pochádza z rozvojových krajín, najmä ázijských krajín. Podľa štatistiky v rozvojových krajinách žijú štyria z piatich ľudí. Očakáva sa, že v najbližších tridsiatich rokoch sa počet obyvateľov zvýši o 2 miliardy, počet obyvateľov Afriky sa zvýši o 1,1 miliardy a bude tam žiť štvrtina svetovej populácie.⁶

Populácia Afriky rastie ročne o 2,5 % (2018), pričom populácia niektorých krajín, najmä tých v strednej Afrike, rastie ročne až o 3 %, ako napríklad v Ugande, Nigérii, Konžskej demokratickej republike, Angole a Rovníkovej Guinei. Celkovo sa populácia v rozvojových krajinách v roku 2018 zvýšila o 1,3 %.⁷

Vysoký podiel nezamestnaných a nezamestnanosť

Zamestnanosť vzhľadom na celkový počet obyvateľov klesá, najmä v krajinách s vyššími alebo nižšími strednými príjmami. Pozitívne zmeny sú pozorované len v rozvinutých krajinách.⁸ Po pandémie dochádza k rýchlejšiemu oživeniu trhu práce v krajinách s vysokými príjmami a nerovnomernému v rámci krajín. Pandémia začala vyvolávať ekonomické zmeny, ktoré by sa mohli stať štrukturálnymi, s trvalými dôsledkami pre trhy práce, prehlbovaním rôznych foriem nerovnosti, od prehlbovania rodovej nerovnosti až po rozširovanie digitálnej priepasti.⁹

Pandémia COVID-19 dominovala globálnej ekonomike aj v roku 2021 a oživenie prebieha v rôznych geografických oblastiach a sektoroch rôznymi spôsobmi. ILO očakávalo, že celkový počet odpracovaných hodín na celom svete bude v roku 2022 pod úrovňou pred pandemiou po úprave o rast populácie, čo zodpovedá deficitu 52 miliónov pracovných miest na plný úväzok (za predpokladu jedného týždňa práce). Očakávalo sa, že globálna nezamestnanosť v roku 2022 dosiahne 207 miliónov, čím prekročí úroveň z roku 2019 približne o 21 miliónov. Najnegatívnejší výhľad bol pre Latinskú Ameriku a Karibik a juhovýchodnú Áziu.¹⁰

Pre prevažnú väčšinu ľudí predstavujú príjmy zo zamestnania základné zdroje obživy. Preto je zahrnutie cieľa č. 8 v programe udržateľného rozvoja OSN dôležité, keďže

⁶ ZUBAĽOVÁ, Ľubica – DRIENIKOVÁ, Kristína – PUŠKÁROVÁ, Paula. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín*. Praha: Leges, 2022. s. 36 - 37. ISBN 978-80-7502-606-4

⁷ ZUBAĽOVÁ, Ľubica – DRIENIKOVÁ, Kristína – PUŠKÁROVÁ, Paula. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín*. Praha: Leges, 2022. s. 36 - 37. ISBN 978-80-7502-606-4

⁸ ZUBAĽOVÁ, Ľubica – DRIENIKOVÁ, Kristína – PUŠKÁROVÁ, Paula. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín*. Praha: Leges, 2022. s. 41. ISBN 978-80-7502-606-4

⁹ ILO: *World Employment and Social Outlook Trends 2022*. [cit.2023-03-03]. Dostupné na: publ/documents/publication/wcms_834081.pdf

¹⁰ Tamtiež.

tento cieľ sa zameriava na podporu plného, slobodne zvoleného a produktívneho zamestnania.

Hľadanie práce môže byť problémom vzhľadom na rôzne faktory ako napríklad masová nezamestnanosť, neprimerané pracovné podmienky, rozdiely v odmeňovaní a diskriminácia. Zamestnanie samo osebe však nemusí zaručiť dôstojné životné podmienky, najmä v krajinách s nízkymi príjmami. Existuje päť hlavných výziev, ktoré treba prekonať, aby sa táto situácia zlepšila a posunula sa smerom k zabezpečeniu dôstojného zamestnania pre každého.¹¹

1. Zvýšenie počtu pracovných miest v „slušných podmienkach.“

Podľa Medzinárodnej organizácie práce (ILO) sú zlé pracovné podmienky hlavnou globálnou výzvou v oblasti zamestnanosti a OSN ich zaradila medzi priority trvalo udržateľného rozvoja. Aj keď práca nezaručuje vždy dôstojné životné podmienky, jedná sa o kritickú oblasť, ktorú je potrebné riešiť. Štatistika ukazuje, že 61 % pracovníkov na svete pracuje v neformálnej sfére, čo spôsobuje nedostatok sociálnej ochrany, predĺžený pracovný čas, nebezpečné pracovné podmienky a ďalšie problémy. AFD zdôrazňuje, že treba zlepšovať pracovné podmienky v neformálnom sektore a zároveň podporovať formalizáciu činností a rozvíjať mechanizmy sociálnej ochrany. Napriek tomu sa iniciatívy zamerané na zlepšenie kvality práce v celosvetovom meradle stretávajú s obmedzeniami.

V mnohých rozvojových krajinách majú neformálne podniky horší prístup k formálnym úverovým linkám alebo vládnej podpore súvisiacej s COVID-19. Je potrebné zosúladiť politiky na urýchlenie oživenia trhu práce, riešenie nerovností a návrat globálneho hospodárstva na cestu k udržateľnému rastu.¹²

2. Zlepšenie zamestnanosti mládeže

Viac ako jeden z piatich mladých ľudí (do 25 rokov) na celom svete je momentálne nezamestnaných a bez odbornej prípravy, pričom 145 miliónov z nich žije v chudobe. Situácia sa v najbližšom čase pravdepodobne nezlepší a v posledných 25 rokoch dôjde k poklesu miery zapojenia mladých ľudí na trhu práce. Nezamestnanosť mladých ľudí

¹¹AFD: *5 CHALLENGES FOR EMPLOYMENT IN DEVELOPING COUNTRIES*. [cit.2023-03-03]. Dostupné na : <https://www.afd.fr/en/actualites/5-challenges-employment-developing-countries>

¹²ILO: *World Employment and Social Outlook Trends 2022*. [cit.2023-03-03]. Dostupné na: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_834081.pdf

je obzvlášť alarmujúca, pretože tí, ktorí sú dlhodobo vylúčení z trhu práce, nezískajú potrebné zručnosti pre budúce zamestnávanie.¹³ Preto je dôležité ako prioritu verejnej politiky a súkromného sektora uznať zamestnanosť mladých ľudí a ponúknuť im lepšie pracovné príležitosti. Globálna iniciatíva Decent Jobs for Youth, sponzorovaná OSN, sa zameriava na urýchlenie partnerstiev na podporu mladých ľudí pri získavaní zamestnania a šírením potrebných informácií kľúčovým hráčom.¹⁴

V rôznych krajinách, ako je Pobrežie Slonoviny a Maroko, AFD podporuje vládne orgány a implementuje regionálne programy zamestnanosti, aby posilnila spoločné úsilie verejných a súkromných subjektov pracujúcich na otázkach zamestnanosti. Francúzska iniciatíva Choose Africa, tiež sponzorovaná AFD, poskytla 2,5 miliardy eur do roku 2022 na podporu podnikateľského potenciálu mladých ľudí v Afrike prostredníctvom financovania malých a stredných podnikov.¹⁵

3. Dosiahnutie rodovej rovnosti na pracovisku

Jednou z najväčších sociálnych nespravodlivostí dnešnej doby je rozdiel v odmeňovaní medzi mužmi a ženami. Ženy s rovnakými schopnosťami a zodpovednosťou zarábajú v priemere o 20 % menej ako muži, a často sa stávajú nedobrovoľnými brigádnikmi, aj keď by boli ochotné odpracovať viac hodín. Tieto nespravodlivosti spolu so stereotypmi vedú k nižšej miere participácie žien na trhu práce (48 % oproti 75 % u mužov).¹⁶

Po období rýchleho zlepšovania sa pokrok v znižovaní nerovností v účasti na trhu práce medzi mužmi a ženami spomalil. Pre dosiahnutie rodovej rovnosti na pracovisku je však potrebné uľahčiť ženám účasť na trhu práce a pomôcť im mať kontrolu nad svojimi životmi. To by malo pozitívny vplyv na celkový HDP, ktorý by sa celosvetovo zvýšil o 26 bodov, ak by sa ženy zúčastňovali na trhu práce rovnako ako muži.¹⁷

¹³ ILO: *World Employment and Social Outlook – Trends 2019*. [cit.2023-03-03]. Dostupné na: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_670542.pdf

¹⁴ DECENT JOBS FOR YOU. [cit.2023-03-03]. Dostupné na: <https://www.decentjobsforyouth.org/>

¹⁵ AFD: *5 CHALLENGES FOR EMPLOYMENT IN DEVELOPING COUNTRIES*. [cit.2023-03-03]. Dostupné na: <https://www.afd.fr/en/actualites/5-challenges-employment-developing-countries>

¹⁶ Tamtiež.

¹⁷ ILO: *Women still less likely to be active in the labour market than men in most of the world*. [cit.2023-03-03]. Dostupné na: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_619119/lang-en/index.htm

4. Reagovanie na klimatické zmeny

Podľa správy Medzinárodnej organizácie práce (ILO) by klimatické zmeny a pokles biodiverzity mohli mať negatívny vplyv na milióny pracovníkov na celom svete, najmä poľnohospodárov a pracovníkov v energetickom sektore. Zatvorenie uhoľných baní by mohlo viesť k stratám 6 miliónov pracovných miest, ale prechod k zelenému hospodárstvu by mohol vytvoriť až 24 miliónov nových pracovných miest. ILO odporúča školenie pracovníkov v zručnostiach, ktoré sú potrebné pre ekologickejšie hospodárstvo, a poskytovanie sociálnej ochrany, aby sa pomohlo pracovníkom prejsť na nové pracovné miesta.¹⁸

5. Eliminácia detskej práce

Na celom svete je 152 miliónov detí, ktoré sú nútené pracovať. Hoci počty týchto detí klesajú, pokles nie je dostatočný. Najvyšší počet pracujúcich detí sa nachádza v subsaharskej Afrike (24 %). Deti pracujú z dôvodu potreby prispieť k rodinnému príjmu a tolerancii spoločnosti voči ich práci. Táto práca však zvyčajne zabraňuje deťom navštevovať školu, čo znižuje ich šance na získanie kvalifikovanej práce v budúcnosti. Pandémia znížila príjmy domácností a zvrátila pokles detskej práce, čo viedlo k nárastu pracujúcich detí najmä v subsaharskej Afrike. Polovica zamestnaní detí je nebezpečná pre ich vývoj a zdravie. Dohovor Medzinárodnej organizácie práce o najhorších formách detskej práce definuje druhy práce, ktoré by mali byť zakázané, ale nie všetky krajiny ho dodržiavajú.¹⁹

Závislosť od primárneho sektora

Primárnym sektorom sa rozumie ťažba surovín, dreva, lov rýb a poľnohospodárstvo. Tento sektor prináša rozvojovým krajinám výhody aj nevýhody. Podľa mnohých teoretikov hrá primárny sektor dôležitú úlohu v rozvoji, pretože často je to jediná oblasť, v ktorej krajiny dosahujú komparatívne výhody a vytvára pracovné miesta pre pracovnú silu bez nárokov na kvalifikáciu, ktorej je v rozvojových krajinách nedostatok. V prípade rozvojových krajín môže vlastnenie primárnych zdrojov priniesť výhody, ale aj nevýhody. Na jednej strane môže byť ťažba surovín významným zdrojom príjmov z exportu a tvoriť

¹⁸ILO: *World Employment and Social Outlook – Trends 2018*. [cit.2023-03-03]. Dostupné na: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_615594.pdf

¹⁹AFD: *5 CHALLENGES FOR EMPLOYMENT IN DEVELOPING COUNTRIES*. [cit.2023-03-03]. Dostupné na: <https://www.afd.fr/en/actualites/5-challenges-employment-developing-countries>

pracovné miesta pre pracovnú silu bez nárokov na kvalifikáciu. Na druhej strane však môžu suroviny predstavovať pascu rozvoja a spôsobovať holandskú chorobu, čo má negatívny vplyv na ostatné odvetvia hospodárstva a konkurencieschopnosť krajiny ako celku.

V prípade Nórska sa ukazuje, že dôsledná vládna politika a správa príjmov z ropy môže pomôcť krajine chrániť sa pred negatívnymi dopadmi holandskej choroby a využiť ťažbu surovín v jej prospech.

V konečnom dôsledku je teda potrebné mať komplexnú rozvojovú stratégiu, ktorá zohľadní výhody a nevýhody vlastníctva primárnych zdrojov a snaží sa minimalizovať ich negatívne vplyvy na ostatné odvetvia hospodárstva.²⁰

1.2 Rozdelenie rozvojových krajín

V súčasnosti sa rozvojové krajiny výrazne odlišujú od seba podľa faktorov ako medzinárodné zapojenie do ekonomiky, postavenie na svetových trhoch, veľkosť krajiny, počet obyvateľov a sociokultúrnych faktorov. Tento rozdiel viedol k rastu nerovností medzi krajinami z ekonomického, sociálneho a politického hľadiska.

Rozdelenie krajín môže byť kategorizované do štyroch skupín. Prvá skupina zahŕňa relatívne vyspelé krajiny s rozvinutým priemyslom a výrobou výrobných prostriedkov, ktoré dokážu pritiahnuť priame zahraničné investície, ako sú napríklad Čína, Brazília a Mexiko. Druhá skupina zahŕňa krajiny s pomerne vyspelým priemyslom, ktorý však závisí od dovozu technológií, vyrábajú prevažne spotrebný tovar a patria sem Maroko a Thajsko. Tretia skupina pozostáva z krajín s bohatými surovinovými zdrojmi, ako je ťažba ropy, ktoré sú závislé od príjmov z exportu a často dovážajú spotrebný tovar a technológie. Patria sem krajiny ako Irak a Saudská Arábia. Štvrtú a najpočetnejšiu skupinu zahŕňujú najmenej vyspelé krajiny, ktoré majú ťažkosti pri prechode na vyšší stupeň rozvoja.²¹

Svetová banka používa kategorizáciu krajín do štyroch skupín na základe ich hrubého národného príjmu na obyvateľa: krajiny s vysokými príjmami, vyššími strednými, nižšími strednými a s nízkymi príjmami. Toto rozdelenie Svetová banka aktualizuje každý rok a krajiny s nízkymi a strednými príjmami sú označované ako rozvojové krajiny.

²⁰ ZUBAĽOVÁ, Ľubica – DRIENIKOVÁ, Kristína – PUŠKÁROVÁ, Paula. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín*. Praha: Leges, 2022. s. 42 - 46. ISBN 978-80-7502-606-4

²¹ GAVALOVÁ, Viera - BAUMGARTNER, Boris. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín*. Bratislava : Vydavateľstvo Ekonóm, 2014. s. 24-25. ISBN 978-80-225-3844-2.

Medzinárodný menový fond (MMF) používa príjem na obyvateľa, exportnú diverzifikáciu a integráciu do globálneho finančného systému ako kritériá na rozdelenie krajín na rozvinuté a rozvojové, avšak nemá presne stanovené kritériá. MMF nezahrňuje do svojho monitorovania Kubu, Anguillu, Kórejskú ľudovodemokratickú republiku a Monseratt, pretože nie sú členmi MMF. Rozvinuté krajiny zahŕňajú Eurozónu, EÚ, krajiny G7 a ostatné rozvinuté krajiny. Rozvojové krajiny sú sledované regionálne a rozdelené na krajiny v rozvoji a rozvíjajúce sa krajiny Ázie ASEAN-5²², rozvíjajúce sa a rozvojové krajiny Európy, Blízkeho východu a Strednej Ázie a subsaharskej Afriky.²³

Podľa Rozvojového programu OSN (UNDP - United Nations Development Programme) sa krajiny delia podľa Indexu ľudského rozvoja, ktorý zohľadňuje viacero faktorov, ako je dĺžka života, zdravotný stav, životná úroveň a vzdelanie. UNDP tvrdí, že ekonomický rast nemôže byť jediným kritériom pre hodnotenie rozvoja. Všímnuť si však treba, že index ľudského rozvoja nezahŕňa všetky dôležité oblasti, ako je nerovnosť v príjmoch, chudoba, bezpečnosť a ľudské práva.²⁴ Krajiny sú zoradené podľa tohto indexu do kategórií: veľmi vysoký stupeň rozvoja, vysoký stupeň rozvoja, stredný stupeň rozvoja a nízky stupeň rozvoja. Medzi krajiny, ktoré UNDP považuje za rozvojové, patrí 20 krajín z arabského regiónu, 26 krajín z východnej Ázie a Tichomoria, 17 európskych krajín a krajín zo Strednej Ázie, 33 krajín Latinskej Ameriky a Karibiku, 9 krajín južnej Ázie a 46 krajín subsaharskej Afriky.²⁵

Všeobecne platí, že OSN nemá oficiálnu definíciu pre rozvojové krajiny, ale používa tento termín na rozdelenie krajín do dvoch kategórií:

- Rozvinuté krajiny, zahrňujúce celú Európu, Severnú Ameriku, Japonsko, Austráliu a Nový Zéland.
- Rozvojové krajiny, zahrňujúce všetky krajiny oblasti Afriky, Ázie (s výnimkou Japonska), Latinskej Ameriky a Karibiku a Oceánie (s výnimkou Austrálie a Nového Zélandu).

²² Indonézia, Malajzia, Filipíny, Singapur, Thajsko

²³ ZUBAĽOVÁ, Ľubica – DRIENIKOVÁ, Kristína – PUŠKÁROVÁ, Paula. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín*. Praha : Leges, 2022. s. 47- 48. ISBN 978-80-7502-606-4

²⁴ UNDP: *HUMAN DEVELOPMENT INDEX (HDI)*. [cit.2023-03-04]. Dostupné na: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>

²⁵ UNDP: *HUMAN DEVELOPMENT REPORT 2021/2022*. [cit.2023-03-04]. Dostupné na: https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2021-22pdf_1.pdf

Zároveň používa označenie "najmenej rozvinuté krajiny" pre krajiny s nízkymi príjmami, ktoré čelia závažným štrukturálnym prekážkam trvalo udržateľného rozvoja, sú zraniteľné voči ekonomickým a environmentálnym rázovým situáciám a majú nízku úroveň ľudských zdrojov. Skupina najmenej rozvinutých krajín (LDCS) zahŕňa 46 krajín, ktoré sa nachádzajú v subsaharskej Afrike (32), Severnej Afrike a západnej Ázii (2), strednej a južnej Ázii (4), východnej a juhovýchodnej Ázii (4), Latinskej Amerike a Karibiku (1) a Oceánii (3).²⁶

1.3 Stratégie riešenia rozvojovej pomoci

Oddĺženie je súčasťou širšieho úsilia o riešenie rozvojových potrieb krajín s nízkymi príjmami. Aby však mohlo mať znižovanie dlhu hmatateľný vplyv na chudobu, je potrebné dodatočné financovanie investovať do programov, ktoré prinášajú prospech chudobným.

1.3.1 *Stratégie riešenia rozvojovej pomoci – oficiálne iniciatívy*

Bakerov plán

V roku 1985 bol v Južnej Kórei vytvorený Bakerov plán pod vedením Jamesa Bakera, bývalého šéfa Amerického federálneho rezervného fondu, na zlepšenie hospodárskej situácie v rozvojových krajinách. Plán sa zameriaval na 15 krajín s relatívne zdravou ekonomikou, ale zároveň s veľkým množstvom dlhov. Navrhoval, aby tieto krajiny dostali finančnú pomoc od Svetovej banky a súkromných bánk, pričom by sa museli zaviazat' k liberalizácii a štrukturálnym reformám. Plán bol založený na troch podmienkach:

- požičanie ďalších 20 miliárd dolárov od komerčných bánk a predĺženie splatnosti úverov,
- využitie multilaterálnych agentúr ako Medzinárodného menového fondu na poskytnutie nových úverov zadlženým krajinám,
- prijatie trhovo orientovaných prístupov, ako je liberalizácia obchodnej politiky, ktoré by podporovali ekonomický rast.²⁷

²⁶ UN: *World Population Prospects 2022*. [cit.2023-03-04]. Dostupné na: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/wpp2022_summary_of_results.pdf

²⁷ BOGDANOWICZ-BINDERT, CHRISTINE A: *The Debt Crisis: The Baker Plan Revisited*. 1986. s.33–45.

Bakerov plán bolo veľmi ťažko hodnotiť z hľadiska jeho efektivity kvôli metodologickým a štatistickým problémom. Podľa správy Medzinárodného menového fondu bola hrubá suma 24 miliárd USD vyplatená 15 krajinám v rokoch 1986-1988, čo bolo menej ako cieľových 27 miliárd USD, a to by znamenalo čisté požičiavanie viac ako 15 miliárd USD. MMF však zistil, že obavy medzinárodných rozvojových bánk, že nedostanú dostatočnú podporu na plnenie svojich úloh, neboli opodstatnené. Správa tiež predpovedala priemerný ekonomický rast 15 krajín na úrovni okolo 2,5 % v rokoch 1986-1988, ale to sa nakoniec nepotvrdilo. Komerčné banky si vynútili zvýšený dohľad od MMF, aby zabezpečili návratnosť poskytnutých zdrojov rozvojovým krajinám. Banky trvali na tom, aby MMF monitoroval rozvoj krajín intenzívnejšie, než mu bolo nariadené, a aby mal možnosť poskytovať hodnotenia politík a ekonomických podmienok krajín, ktoré nemali uzavretú dohodu s MMF. V prípade nezrovnalostí MMF poskytne finančné prostriedky nezávislým autoritám, aby ich mohli poskytnúť bankám.²⁸

Niektoré krajiny, ktoré mali dlhy, vnímali opatrenia prijaté v roku 1985 krajinami G10 a G24 na zvýšenie dohľadu ako oslabenie ich ekonomickej suverenity. Napriek tomu veritelia boli viac pripravení ako dlžníci prijať a uplatňovať tieto opatrenia. Výkonná rada MMF stanovila základné zásady, podľa ktorých sa môže uplatňovať opatrenie "zvýšeného dohľadu":

- Členská krajina musí požiadať o uplatnenie opatrenia, ale nie je povinná ho prijať.
- Členská krajina musí uskutočniť významnú časť opatrení a musí mať úplne vypracovaný a kvantifikovaný politický program, ktorý preukáže schopnosť a ochotu aplikovať reformné programy mimo podmienok dohody o pohotovostnom úvere.

Toto opatrenie by sa malo používať iba v určitých prípadoch, kedy veritelia schvália viacročnú reštrukturalizáciu na zlepšenie trhových vzťahov s veriteľmi.²⁹

Bradleyho plán

Bill Bradley, senátor z New Jersey, predstavil svoj návrh nového prístupu k riešeniu obrovského zahraničného dlhu rozvojových krajín, najmä krajín strednej a južnej Ameriky, na konferencii v Zurichu vo Švajčiarsko dňa 29. júna 1986. Navrhol tento plán

²⁸ OBADI, Saleh. Montana – GAVALOVÁ, Viera – DRIENIKOVÁ, Kristína. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín*. Bratislava : Vydavateľstvo Ekonóm, 2010. s 24-25. ISBN 978-80-225-3023-1

²⁹ Tamtiež.

ako alternatívu k plánu ministra financií Jamesa Bakera, ktorý len zvyšoval objem dlhu novými peniazmi.

Vo svojom prejave pre "National Press Club" dňa 24. júla 1986, Bradley podporil svoj plán ďalším faktom, a to, že v dôsledku dlhovej krízy Latinskej Ameriky dovoz výrobkov zo Spojených štátov od roku 1982 prudko klesal. To znamenalo zníženie potenciálnych pracovných miest o 400 tisíc ako dôsledok zastavenia ekonomického rastu Latinskej Ameriky.

Bradleyho návrh sa v nominálnej hodnote snažil prekonať existujúce katastrofálne plány Reaganovej administratívy a MMF na riešenie dlhovej krízy v tretom svete. Avšak tento plán nedokázal uspokojiť minimálne potreby obnovy ekonomického rastu týchto krajín a neponúkal žiadne nástroje ani prostriedky na dlhodobé splácanie dlhu. Bradley položil správne otázky, avšak nenašiel adekvátne odpovede.³⁰

Bradley navrhol trojročný plán oddĺženia pre rozvojové krajiny, ktorý zahŕňal odpustenie 3 % z dlhovej istiny, ktorá sa mala vrátiť bankám a vládam v priebehu nasledujúcich troch rokov a garantované zníženie úrokových sadzieb o maximálne 3 % na nesplatený dlh voči bankám a vládam. Tieto ústupky by boli poskytnuté len v prípade, že dlžnícke krajiny sa zaviazu uskutočniť štrukturálne reformy zamerané na rast ekonomiky, vrátane liberalizácie obchodných obmedzení na zvýšenie dovozu, zabránenia úniku kapitálu, zmeny riadenia výmenných kurzov na voľne plávajúce kurzy, presadzovania fiškálnej disciplíny vo vhodných výdavkoch a podpory vnútorných investícií. Bradley zdôrazňoval, že reformy by boli kontrolované a preverované každý rok veriteľmi na zabezpečenie ich vierohodnosti a kredibility. Tieto kontroly by rovnako slúžili ako základ pre rozhodnutie o znížení úrokových sadzieb v rozmedzí od 0 do 3 %.

Kancelária senátora Bradleyho síce poskytla len niekoľko kvantitatívnych údajov k jeho návrhu, no jeho princípom bolo aplikovať opatrenia v priebehu troch rokov. Týmto spôsobom by bolo možné odpustiť až 42 miliárd dolárov dlhu pre 10 najväčších dlžníkov v Latinskej Amerike. Bradleyho plán sa nezameriava na udeľovanie nových úverov pre tieto krajiny, ale predpokladá sa obnovenie normálneho toku kapitálu, akonáhle sa ekonomiky rozvojových krajín stabilizujú.

³⁰ RUSH, Peter - SMALL, Dennis. *Bradley plan for Third World debt relief ignores reality, offers pittance*. [cit.2023-03-27]. Dostupné na: https://larouchepub.com/eiw/public/1987/eirv14n23-19870605/eirv14n23-19870605_010-bradley_plan_for_third_world_deb.pdf

Bradleyho plán by bohužiaľ pomohol iba v obmedzenom rozsahu pri obnove dovozu amerických výrobkov do Latinskej Ameriky alebo kdekoľvek inde na svete. Aj keby celých 10 miliárd dolárov "usporených" vďaka zníženej úrokovej sadzbe (3 % z 320 miliárd USD dlhu Latinskej Ameriky voči bankám a vládám) bolo použitých na dovoz amerických výrobkov, táto suma by pokryla len štvrtinu nominálnej hodnoty dovozu, ktorý bol stratený v dôsledku dlhovej krízy od roku 1981. Ak by bol Bradleyho plán realizovaný po dobu troch rokov, Latinská Amerika by stále dovážala menej ako pred desiatimi rokmi (pred rokom 1982). Na dosiahnutie výsledkov by bolo nevyhnutné odpustiť trojnásobok čistého dlhu oproti navrhovanému Bradleyho plánu, a to iba na obnovu kapacity dovozu Latinskej Ameriky. Na dosiahnutie cieľa industrializácie kontinentu Latinskej Ameriky by bolo potrebné odpustenie desaťnásobku oproti navrhovanému plánu.³¹

Mitterrandov plán

V roku 1988 francúzsky prezident François Mitterrand navrhol odpustenie dlhu dvadsiatim najchudobnejším krajinám subsaharskej Afriky. V liste zaslanom hlavám štátov, ktoré sa zúčastnili 19. júna 1988 na summite G7³² v Toronte, predstavil svoj trojbodový návrh na odpustenie dlhov a zároveň oznámil, že Francúzsko bude aj naďalej podporovať túto myšlienku, nezávisle na tom, ako sa rozhodne v Toronte. Ten istý deň oznámil nemecký kancelár Helmut Kohl, že Nemecko zrušilo oficiálne dlhy vybraným africkým krajinám. Podporu tejto iniciatívy vyjadril aj vtedajší taliansky predseda vlády Ciriaco de Mita.³³ Mitterrandov plán viedol k prijatiu tzv. torontských podmienok na odpustenie oficiálnych dlhov v rámci Parížskeho klubu. Táto iniciatíva sa týkala dvadsiatich krajín subaharskej Afriky s nízkym príjmom a zahŕňala iba oficiálne dlhy, komerčné dlhy do nej nespádali.

Mitterrandov plán na odpustenie dlhov pozostával z nasledujúcich návrhov:

- Okamžité odpustenie jednej tretiny dlhov, ktoré boli garantované vládami, a reštrukturalizácia zvyšku za normálnych trhových úrokových sadzieb so splatnosťou okolo 10 rokov,

³¹ RUSH, Peter - SMALL, Dennis. *Bradley plan for Third World debt relief ignores reality, offers pittance*. [cit.2023-03-27]. Dostupné na: https://larouchepub.com/eiw/public/1987/eirv14n23-19870605/eirv14n23-19870605_010-bradley_plan_for_third_world_deb.pdf

³² Kanada, Francúzsko, Nemecko, Taliansko, Japonsko, Spojené kráľovstvo a Spojené štáty americké

³³ WHITE, CHristine: *Mitterrand's debt proposal symbol or substance?* [cit.2023-03-28]. Dostupné na internete: file:///C:/Users/42190/Downloads/eirv15n25-19880617.pdf

- konsolidácia dlhu za trhové úrokové sadzby a predĺženie obdobia splatnosti z 20 rokov na 25 rokov,
- konsolidácia dlhu za zvýhodnené úrokové sadzby, ktoré boli menej než polovica trhovej sadzby, so splatnosťou okolo 15 rokov.³⁴

Mitterandov plán bol prijatý v rámci Parížskeho klubu, ktorý tvoril základ pre podmienky odpustenia dlhov. Parížsky klub je neformálnou skupinou oficiálnych veriteľov, ktorých cieľom je nájsť koordinované a udržateľné riešenia platobných ťažkostí dlžníckych krajín. Keďže zadlžené krajiny uskutočňujú reformy na stabilizáciu a obnovu ich makroekonomickej a finančnej situácie, Parížsky klub poskytuje vhodnú liečbu pre ich dlhy. Táto neformálna skupina poskytuje dlhové ošetrovanie v podobe splátkového kalendára, teda oddĺženie, odklad, alebo v prípade reštrukturalizácie, zníženie záväzkov dlhov počas určitého obdobia (flow treatment) alebo na stanovený dátum (stock treatment).

Parížsky klub, známy aj ako Klub veriteľov, bol založený v roku 1956 a odvtedy uzatvoril 433 dohôd s 90 rôznymi krajinami, ktoré mali dlhy. Celková suma vyrovnaných dlhov v rámci týchto dohôd dosiahla 583 miliárd dolárov.³⁵ V roku 1988 sa veritelia rozhodli zmeniť svoj prístup k riešeniu zadlženosti chudobných krajín a prijali tzv. torontské podmienky, ktoré zahŕňali odpustenie 33,33 % zahraničného dlhu kvalifikovaných krajín (non-ODA credits). V roku 1991 prijali nové podmienky, tzv. londýnske podmienky, podľa ktorých mohlo byť až 50 % dlhu odpustené (23 krajín z toho profitovalo). V roku 1994 boli prijaté neapolské podmienky, ktoré umožnili odpustenie 50 % - 67 % zahraničného dlhu pre najchudobnejšie krajiny a zníženie dlhov 26 chudobných krajín o 25 miliárd dolárov. V roku 1996 sa uskutočnilo ďalšie stretnutie predstaviteľov klubu v Lyone, ktoré viedlo k prijatiu nových podmienok, tzv. lyonských podmienok. Tieto podmienky zahŕňali odpustenie 80 % zahraničného dlhu kvalifikovaných krajín a reštrukturalizáciu zvyšku na dlhodobé splácanie s nízkymi úrokovými sadzbami.³⁶

Bradyho plán

V marci roku 1989 navrhol Nicholas F. Brady, guvernér Federálnej rezervnej banky (FED), návrh na riešenie problému zahraničnej zadlženosti rozvojových krajín po diskusii

³⁴ OBADI, Saleh. Montana – GAVALOVÁ, Viera – DRIENIKOVÁ, Kristína. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín*. Bratislava : Vydavateľstvo Ekonóm, 2010. s 26. ISBN 978-80-225-3023-1

³⁵ CLUB DE PARIS. [cit.2023-03-28]. Dostupné na: <https://clubdeparis.org/>

³⁶ OBADI, Saleh. Montana – GAVALOVÁ, Viera – DRIENIKOVÁ, Kristína. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín*. Bratislava : Vydavateľstvo Ekonóm, 2010. s 26-27. ISBN 978-80-225-3023-1

s ministrami G7. Návrh obsahoval päť bodov, vrátane dohody komerčných bánk o individuálnych rokovaníach o redukcii dlhu alebo dlhovej službe a finančnej podpore zo strany Brettonwoodskej inštitúcie. Brady signalizoval aj zmenu americkej pozície k zvyšovaniu kvóty Medzinárodného menového fondu na podporu poskytovania prostriedkov pre novú dlhovú stratégiu. Medzinárodný menový fond bol vyzvaný k prehodnoteniu svojej politiky vyžadujúcej finančné záruky od financujúcich firiem.

Bradyho iniciatíva získala významnú podporu zo strany medzinárodných inštitúcií. Napriek tomu, niektoré komerčné banky, napríklad Bank of Tokyo, sa nestotožnili s návrhom na redukcii dlhu alebo zmiernenie finančnej záťaže pre najchudobnejšie krajiny sveta.³⁷

1.3.2 *Ďalšie stratégie riešenia dlhu rozvojových krajín*

Iniciatíva pre vysoko zadlžené krajiny (HIPC)

V roku 1996 MMF a Svetová banka zahájili iniciatívu pre vysoko zadlžené chudobné krajiny (HIPC), ktorá mala zaručiť, že žiadna chudobná krajina nebude mať nezvládnuteľné dlhy. V roku 2005 bola iniciatíva HIPC rozšírená o mnohostrannú iniciatívu na odpustenie dlhov, aby sa urýchlil pokrok smerom k cieľom trvalo udržateľného rozvoja podľa cieľov Organizácie Spojených národov. Táto iniciatíva umožňuje krajinám, ktoré dokončili proces HIPC, získať 100 % odpustenie oprávnených dlhov od MMF, Svetovej banky a Afrického rozvojového fondu. V roku 2007 poskytla Medzi-americká rozvojová banka ďalšie (mimo HIPC) odpustenie dlhov piatim HIPC na západnej pologuli.³⁸

Pre zúčastnenie sa na iniciatíve HIPC, krajiny musia splniť určité kritériá a zaviazat' sa k politickým zmenám na znižovanie chudoby a dokázať ich implementáciu. Aby sa krajina mohla uchádzať o pomoc z iniciatívy HIPC, musí:

- Byť oprávnená na bezúročnú pôžičku od Svetovej banky prostredníctvom Medzinárodnej rozvojovej agentúry, ktorá poskytuje pôžičky a granty najchudobnejším krajinám sveta, a z MMF's Poverty Reduction and Growth Trust, ktorá poskytuje zvýhodnené sadzby pôžičiek pre krajiny s nízkymi príjmami,

³⁷ OBADI, Saleh. Montana – GAVALOVÁ, Viera – DRIENIKOVÁ, Kristína. Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín. Bratislava : Vydavateľstvo Ekonóm, 2010. s 26-27. ISBN 978-80-225-3023-1

³⁸ IMF: *DEBT RELIEF UNDER THE HEAVILY INDEBTED POOR COUNTRIES (HIPC) INITIATIVE*. [cit.2023-02-21]. Dostupné na: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2023/Debt-relief-under-the-heavily-indebted-poor-countries-initiative-HIPC>

- čeliť neudržateľnej dlhovej záťaži, ktorú nemožno riešiť tradičnými mechanizmami oddlžovania,
- dokázať zavedenie reforiem a zdravých politík prostredníctvom programov podporovaných MMF a Svetovou bankou,
- vypracovať stratégiu znižovania chudoby (PRSP) prostredníctvom participatívneho procesu.³⁹

Financovanie podielu Medzinárodného menového fondu (MMF) na nákladoch je zabezpečené bilaterálnymi príspevkami a zdrojmi z fondu PRGT-HIPC Trust MMF, ktorého zdroje zahŕňujú investičné príjmy z mimo trhového predaja zlata v roku 1999. Napriek tomu nie sú tieto zdroje dostatočné na pokrytie nákladov na odpustenie dlhu krajín Somálska a Sudánu, ktoré majú dlhotrvajúce nedoplatky voči MMF a splnili počiatočné podmienky pre odpustenie dlhu. Pôvodný plán financovania nepočítal s nákladmi na odpustenie dlhu pre krajiny s dlhotrvajúcimi nedoplatkami voči MMF.⁴⁰

Výkonná rada MMF v decembri 2019 a máji 2021 schválila finančné plány na zabezpečenie potrebných zdrojov na pokrytie podielu MMF na odpustení dlhu krajín Somálsko a Sudán. Eritrea má tiež nárok na odpustenie dlhu HIPC, ale nemá žiadne finančné záväzky voči MMF.

Tabuľka 2 Zoznam krajín, ktoré sa kvalifikovali, sú oprávnené alebo potenciálne oprávnené a môžu chcieť získať pomoc z iniciatívy HIPC

Afganistan	Guinea	Libéria	Rwanda
Benin	Guinea-Bissau	Madagaskar	Senegal
Bolívia	Guyana	Malawi	Sierra Leone
Burkina Faso	Haiti	Mali	Stredoafrická republika
Burundi	Honduras	Mauritánia	Svätý Tomáš a Princov ostrov
Čad	Kamerun	Mozambik	Tanzánia

³⁹ THE WORLD BANK: *Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative*. [cit.2023-02-21]. Dostupné na: <https://www.worldbank.org/en/topic/debt/brief/hipc>

⁴⁰ Tamtiež.

Etiópia	Komory	Nikaragua	Togo
Gambia	Konžská republika	Niger	Uganda
Ghana	Konžská demokratická republika	Pobrežie slonoviny	Zambia

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov z MMF

Pred iniciatívou HIPC krajiny v priemere míňali na dlhovú službu o niečo viac ako na zdravotníctvo a vzdelávanie dohromady. Od iniciatívy HIPC vynakladajú na zdravotníctvo, školstvo a iné sociálne služby približne päťkrát viac ako na dlhovú službu. Medzi rokmi 2001 a 2015 sa zaplatená dlhová služba v 36 krajinách, ktoré dostali odpustenie dlhu, znížila o približne 1,5 percentuálneho bodu HDP. Nedávno však, s nárastom verejného dlhu v krajinách s nízkymi príjmami, zaťaženie dlhovej služby opäť rastie, hoci zostáva približne 1 percentuálny bod pod úrovňami pred iniciatívou HIPC v roku 2017.⁴¹

Rozvojový program OSN (UNDP)

UNDP bol založený v roku 1966 Valným zhromaždením Organizácie Spojených národov ako zlúčenie dvoch organizácií: rozšíreného programu technickej pomoci OSN, ktorý bol vytvorený v roku 1949, a špeciálneho fondu OSN, ktorý bol založený v roku 1958.

UNDP, ako vedúca agentúra OSN pre medzinárodný rozvoj, aktívne pôsobí v 170 krajinách a územiach s cieľom zmierniť chudobu a znižovať nerovnosť. Podporuje rozvoj politík, vodcovských a partnerských schopností, inštitucionálnych kapacít a zvyšovanie odolnosti krajín smerom k dosiahnutiu cieľov trvalo udržateľného rozvoja. Poskytuje pomoc pri prieskume nerastných zdrojov, vyhodnocovaní priemyselného, obchodného a vývozného potenciálu, transfere technológií, profesijnom vzdelávaní a programoch ekonomického a sociálneho plánovania. Ich práca sa zameriava na tri oblasti - trvalo udržateľný rozvoj, demokratickú správu vecí verejných a budovanie mieru a odolnosti voči klíme a katastrofám.⁴²

⁴¹ IMF: *DEBT RELIEF UNDER THE HEAVILY INDEBTED POOR COUNTRIES (HIPC) INITIATIVE*. [cit.2023-02-21]. Dostupné na: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2023/Debt-relief-under-the-heavily-indebted-poor-countries-initiative-HIPC>

⁴² UNDP. [cit.2023-02-21]. Dostupné na: <https://www.undp.org/>

Ciele udržateľného rastu (SDGs)

V roku 2015 prijala Organizácia Spojených národov univerzálnu úlohu, známu ako Ciele udržateľného rozvoja (SDGs), na ukončenie chudoby, trvalú ochranu planéty a zabezpečenie mieru a prosperity pre všetkých ľudí do roku 2030. SDGs zahŕňa 17 cieľov, ktoré sú integrované a berú do úvahy sociálne, ekonomické a environmentálne aspekty trvalo udržateľného rozvoja. Cieľom SDGs je tiež uprednostňovať tých, ktorí sú najviac pozadu a dosiahnuť pokrok v oblastiach ako chudoba, hlad, AIDS a diskriminácia žien a dievčat. Na dosiahnutie týchto cieľov sa vyžaduje kreativita, know-how, technológie a finančné zdroje celej spoločnosti.⁴³

Obrázok 1 Ciele udržateľného rastu (SDGs)

Zdroj: UN: *Sustainable development goals*. [cit.2023-02-21]. Dostupné na: https://unis.unvienna.org/unis/sk/topics/sustainable_development_goals.html

⁴³ UN: Department of Economic and Social Affairs. [cit.2023-02-22]. Dostupné na: <https://sdgs.un.org/goals>

Dohoda z Cotonou (AKT + EU)

Dohoda z Cotonou je dohoda o partnerstve medzi Európskou úniou (EÚ) a 79 krajinami z Afriky, Karibiku a Tichomoria (AKT). Jej cieľom je podporovať udržateľný hospodársky, kultúrny a sociálny rozvoj partnerov, prispieť k odstráneniu chudoby a pomôcť pri ich postupnej integrácii do svetového hospodárstva. Dohoda sa zakladá na zásadách rovnosti, práve krajín AKT na určenie si vlastných rozvojových politík a na spolupráci nielen medzi vládami, ale aj parlamentmi, miestnymi orgánmi, občianskou spoločnosťou a súkromným sektorom. Kooperačné dojednania a priority sa prispôbujú úrovni rozvoja jednotlivých krajín. Dohoda z Cotonou predstavuje dôležitý nástroj na boj proti chudobe a na podporu rozvoja partnerov v Afrike, Karibiku a Tichomorí.

Dohoda z Cotonou bola podpísaná v roku 2000 a bola revidovaná v roku 2005 a 2010. V súčasnosti je v platnosti jej tretia verzia, ktorá bola podpísaná v roku 2019 a jej platnosť mala pôvodne uplynúť vo februári 2020. Jej ustanovenia boli predĺžené do 30. novembra 2021, pokiaľ sa nová dohoda o partnerstve medzi EÚ a krajinami AKT nebude predbežne uplatňovať alebo nenadobudne platnosť pred týmto dátumom.⁴⁴

Dohoda z Cotonou umožňuje aj finančnú pomoc pre rozvojové projekty a programy v krajinách AKT. Európska únia v rámci tejto dohody poskytuje financie prostredníctvom Európskeho rozvojového fondu (ERF), ktorý je financovaný z rozpočtu EÚ. Dohoda z Cotonou sa takisto zameriava na podporu mieru a stability v krajinách AKT. Jedným z hlavných cieľov je aj boj proti rozšíreniu HIV/AIDS, tuberkulózy a malárie v týchto krajinách.

Celkovo je Dohoda z Cotonou dôležitým nástrojom na podporu udržateľného rozvoja a boja proti chudobe v krajinách AKT. Zároveň umožňuje Európskej únii a jej členským štátom upevniť svoje partnerstvo s týmito krajinami a posilniť ich vzájomné vzťahy.⁴⁵

Washingtonský konsenzus

Washingtonský konsenzus bol súbor odporúčaní hospodárskej politiky, ktorý bol v osemdesiatych rokoch populárny pre rozvojové krajiny, najmä v Latinskej Amerike. Tento termín sa zvyčajne vzťahuje na zhodu medzi Medzinárodným menovým

⁴⁴ EUROPEAN COUNCIL: *Cotonou Agreement*. [cit.2023-02-25]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/cotonou-agreement/>

⁴⁵ EUR-LEX: *Cotonou Agreement*. [cit.2023-02-25]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/cotonou-agreement.html>

fondom (MMF), Svetovou bankou a Ministerstvom financií USA ohľadne politických odporúčaní, ktoré zdieľali pohľad neliberálneho fungovania voľného trhu a zníženia účasti štátu na rozvoj globálneho Juhu.

V osemdesiatych rokoch vznikla dlhová kríza v rozvojovom svete a západné mocnosti, najmä Spojené štáty americké, sa rozhodli, že Svetová banka a MMF by mali hrať významnú úlohu pri riadení dlhu v globálnej rozvojovej politike. Ekonóm John Williamson prvýkrát použil termín Washingtonský konsenzus v roku 1989, ktorý odkazoval na zoznam desiatich odporúčaných politických reforiem, ktoré by mohli byť potrebné v Latinskej Amerike a na ktorých by sa mohli zhodnúť kľúčoví hráči vo Washingtone. Neskôr sa tento termín stal pejoratívnym spôsobom na opis zvyšujúcej sa harmonizácie politík odporúčaných inštitúciami.

Svetová banka a MMF presadzovali názor, že rozvojové krajiny by mali prijať trhovo riadené rozvojové stratégie, ktorých výsledkom bude hospodársky rast pre všetkých. Na presadenie tohto názoru pridávali k pôžičkám politické podmienky známe ako programy stabilizácie a štrukturálnych úprav. Washingtonský konsenzus obsahoval súbor politík, ktoré boli štandardným balíkom rád spojených s pôžičkami, zahŕňajúcimi kontrolu inflácie, znižovanie deficitov štátneho rozpočtu, reformu obchodnej a kurzovej politiky a privatizáciu.⁴⁶

1. Znížiť deficit štátneho rozpočtu - veľké rozpočtové deficity prispeli k vysokej a premenlivej miere inflácie v Latinskej Amerike v osemdesiatych rokoch. Tvorcovia politík nariadili fiškálnu disciplínu, zvýšením daňových príjmov alebo znížením domácich výdavkov, aby znížili potrebu vládnych pôžičiek a obnovili ekonomickú stabilitu.
2. Presmerovať výdavky z politicky populárnych oblastí do zanedbaných oblastí s vysokou ekonomickou návratnosťou. Niektoré zložky verejných výdavkov, dotácie štátom vlastneným firmám alebo na spotrebu potravín či pohonných hmôt, viedli k ekonomickým deformáciám a uprednostňovali bohatšie mestské obyvateľstvo v porovnaní s chudobným na vidieku. Zníženie dotácií politicky prepojených hospodárskych sektorov môže niektorým spôsobiť náklady, no uvoľňuje výdavky na podporu základných sociálnych služieb, vzdelávania a infraštruktúry.

⁴⁶ IMF: *Fads and Fashion in Economic Reforms: Washington Consensus or Washington Confusion?* [cit.2023-02-25]. Dostupné na: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/1999/reforms/naim.htm>

3. Reforma daňového systému - reformy by mali rozšíriť daňový základ a odstrániť výnimky, ktoré vylučujú niektorých politicky prepojených daňovníkov a organizácie z platenia daní. Rozšírenie a zjednodušenie daní môže podporiť efektívnosť, zlepšiť výber daní a znížiť daňové úniky.
4. Liberalizovať finančný sektor s cieľom trhovu určených úrokových sadzieb - vládne kontroly úrokových sadzieb majú tendenciu trestať sporiteľov a odrádzať od investovania, pričom potláčajú finančný rozvoj - pridelovací úver má tendenciu plodiť korupciu a uprednostňovať politických insiderov. Úrokové sadzby určené trhom podporujú úspory a zabezpečujú, aby pridelovanie úverov určovali banky alebo finančné trhy, nie vládni politici.
5. Prijat' konkurenčný jednotný výmenný kurz - odstúpiť od nadhodnotených výmenných kurzov, ktoré odrádzajú od vývozu a vedú k pridelovaniu cudzích mien, konkurencieschopný výmenný kurz riadený trhom môže podporiť hospodársky rast založený na exporte a znížiť problémy s platobnou bilanciou.
6. Znížiť obchodné obmedzenia - obchodné obmedzenia, ktoré podporujú osobitné záujmy, by sa mali vo všeobecnosti obmedziť. Clá sú vhodnejšie ako kvóty a iné svojvoľné obchodné obmedzenia, ktoré obmedzujú obchod, postupne znižované, umožňujú domácim firmám prispôbiť sa a na rozdiel od kvótového nájomného pre špeciálne záujmy prinášajú vláde príjmy.
7. Odstrániť prekážky pre priame zahraničné investície - zákaz alebo obmedzenie prichádzajúcich zahraničných investícií dáva domácim firmám monopol a znižuje konkurenciu. Zahraničné investície umožňujú krajine získať kapitál, vytvárať pracovné miesta a budovať zručnosti, pričom domáce firmy vystavujú väčšej konkurencii. Domáce spoločnosti, ktoré využívajú priame zahraničné investície, môžu podporovať inovácie duševného vlastníctva, ktoré prispievajú k rozvoju.
8. Privatizovať štátne podniky - štátom vlastnené firmy sú často neefektívne, prežívajú len s pomocou vládnych dotácií, ktoré rozširujú fiškálne deficity krajín. Privatizácia môže spôsobiť určitú nezamestnanosť, ale je pravdepodobnejšie, že zvýši efektívnosť a ziskovosť podnikov a zvýši národnú produktivitu a rast.
9. Zrušiť politiku, ktorá obmedzuje hospodársku súťaž - odstránenie predpisov a prekážok, ktoré bránia novým firmám vstúpiť na trh, môže stimulovať hospodársku súťaž, efektívnosť a ekonomický rast.

10. Poskytnite bezpečné a dostupné vlastnícke práva - právny systém, ktorý udeľuje a presadzuje vlastnícke práva, vrátane práv ľudí, ktorí pracujú na neformálnych pracovných miestach, ktoré nie sú oficiálne ohlásené a vlastnia pôdu bez oficiálnej dokumentácie, stimuluje investície a individuálnu slobodu. Súkromné aktíva umožňujú vlastníkom prístup k úverom, čím sa rozširuje ekonomika a daňový základ vlády.⁴⁷

Jubilee 2000

Jubilee 2000 bola globálna kampaň, ktorej cieľom bolo zrušiť neplateľné dlhy najchudobnejších krajín sveta do roku 2000. Kampaň odštartovala v roku 1996 ako koalícia organizácií vrátane charitatívnych organizácií, náboženských skupín a odborov. Kampaň Jubilee 2000 tvrdila, že dlhové bremeno mnohých rozvojových krajín je také veľké, že nie sú schopné investovať do vlastných ekonomík alebo poskytovať svojim občanom základné služby, ako je zdravotná starostlivosť a vzdelanie. Kampaň vyzývala na zrušenie týchto dlhov a tvrdila, že sú hlavnou prekážkou znižovania chudoby a trvalo udržateľného rozvoja.

Kampaň získala významnú podporu verejnosti a niektorých vlád a viedla k zrušeniu dlhu v hodnote miliárd dolárov pre niektoré z najchudobnejších krajín sveta. Cieľ úplného oddĺženia do roku 2000 sa však nepodarilo dosiahnuť.

Kampaň Jubilee 2000 pomohla zvýšiť povedomie o problematike dlhu v rozvojových krajinách a dostať ju do povedomia politikov a verejnosti. Jej dedičstvo možno vidieť v následných iniciatívach na odpustenie dlhov, ako je Multilaterálna iniciatíva na odpustenie dlhov a Iniciatíva pre vysoko zadlžené chudobné krajiny, ktoré viedli k ďalšiemu oddĺženiu niektorých najchudobnejších krajín sveta.⁴⁸

⁴⁷ WILIMSON, John: *The Washington Consensus as Policy Prescription for Development*. [cit.2023-02-25] Dostupné na: <https://www.piie.com/sites/default/files/publications/papers/williamson0204.pdf>

⁴⁸ JSTOR: *Debt Forgiveness and Jubilee 2000*. [cit.2023-02-25]. Dostupné na: <https://daily.jstor.org/debt-forgiveness-and-jubilee-2000/>

2 Cieľ práce

Hlavným cieľom diplomovej práce je analyzovať príčiny zadlženosti vybraných krajín Latinskej Ameriky na základe prípadovej štúdie.

Hlavný cieľ dosiahneme pomocou čiastkových cieľov, ktorými sú v teoretickej časti:

- charakterizovať základné znaky rozvojových krajín: nízke príjmy na obyvateľa, vysoké prírastky obyvateľstva, vysoký podiel nezamestnaných a zamestnanosť a závislosť od primárneho sektora,
- charakterizovať rozdelenie rozvojových krajín,
- charakterizovať stratégie riešenia rozvojovej pomoci- oficiálne iniciatívy a ďalšie stratégie riešenia dlhu rozvojových krajín,
- identifikovať ciele práce,
- identifikovať vybrané krajiny pre prípadovú štúdiu,
- identifikovať metódy a metodiku práce.

Praktická časť pozostáva z nasledujúcich čiastkových cieľov:

- charakterizovať ekonomickú situáciu vybraných krajín,
- preskúmať príčiny zadlženosti so zameraním na korupciu a priame zahraničné investície vo vybraných krajinách Latinskej Ameriky,
- hĺbkovo preskúmať konkrétne prípady zadlženosti na príklade tzv. „Bielych slonov“,
- formulovať závery a odporúčania pre prax.

V súvislosti s týmito cieľmi formulujeme nasledovné hypotézy:

- Vyšší štátny dlh krajín Latinskej Ameriky (od roku 2012 po súčasnosť) je asociovaný s vyšším stupňom korupcie.
- Vyšší príjem PZI krajín Latinskej Ameriky (od roku 2000 po súčasnosť) je asociovaný s nižším dlhom.
- Projekty „Biele slony“ v krajinách Latinskej Ameriky nenašli v súčasnosti ďalšie využitie.
- Na projekty „Biele slony“ v krajinách Latinskej Ameriky sú aj napriek ich nevyužívaniu vynakladané vysoké investície.

3 Metódy a metodika práce

3.1 Pracovné postupy a metódy

Na dosiahnutie stanovených cieľov predložených v predchádzajúcej kapitole bolo dôležité použitie správnych metodologických postupov. Pri písaní diplomovej práce sme použili metódy analýzy, syntézy, dedukcie, indukcie, abstrakcie, komparácie a korelačnú analýzu.

V teoretickej časti sme sa venovali analýze a interpretácii jednotlivých pojmov na základe údajov, ktoré sme zhromaždili a vyhodnotili. Abstrakciu sme využili na definovanie základných pojmov z vybraných elektronických a knižných zdrojov.

Pre spracovanie predloženej diplomovej práce s názvom Zadlženosť rozvojových krajín – prípad Latinská Amerika bolo zásadné vyhľadanie odbornej literatúry, zdrojov a aktuálnych dát venujúcich sa danej problematike. Pre získanie potrebných informácií sme použili mnoho dostupných knižných zdrojov. Súčasne ale dôležitú oporu predstavovali i rôzne elektronické zdroje, prevažne v častiach týkajúcich sa minulej i súčasnej ekonomickej situácie vybraných krajín, no poslúžili i ako dáta pre zostavenie tabuliek a grafov získaných zo Svetovej banky, MMF a UNCTADstat. Najväčším problémom pri spracovaní práce bola nedostupnosť potrebných ekonomických dát za rok 2022 a preto sú v prípadovej štúdii spracované len dáta do roku 2021. V prípade indexu korupcie pracujeme pre nedostupnosť dát s dátami až od roku 2012. Pre potreby spracovania diplomovej práce boli použité materiály v slovenskom, anglickom i španielskom jazyku.

V praktickej časti je predmetom skúmania prípadová štúdia. Prípadová štúdia je kvalitatívna metóda výskumu, ktorá sa zameriava na dôkladnú a podrobnú analýzu konkrétneho prípadu, situácie alebo javu v určitom kontexte. Cieľom prípadovej štúdie je porozumieť príčinám, procesom a výsledkom skúmaného prípadu pomocou rôznych zdrojov dát. Túto metódu sme si zvolili vzhľadom na množstvo konceptuálnych premenných, ktoré ovplyvňujú zadlženosť, čo kvantitatívny výskum robí príliš komplexným. V prípadovej štúdii sa zameriavame na hlbší a podrobnejší pohľad na zadlženosť krajín Latinskej Ameriky, ktorá v šesťdesiatych rokoch predstavovala veľmi stabilný región sveta s relatívne veľkým, rozvinutým trhom pre zahraničných investorov vnímaný s nízkym rizikom a vysokým zhodnotením, čo predstavovalo pre investorov rozumné miesto na umiestnenie ich investícií. Prípadovú štúdiu skúmame neskôr na príklade

piatich krajín s najväčším HDP v Latinskej Amerike podľa MMF: Brazílii, Mexiku, Argentíne, Kolumbii a Čile, s cieľom podrobnejšie preskúmať a odhaliť spoločné alebo rozdielne faktory, ktoré ovplyvňujú zadlženosť v týchto krajinách. Prípadová štúdia sa skladá z niekoľkých častí, ktoré zahŕňajú charakteristiku minulého ale aj súčasného ekonomického prehľadu vybraných krajín, charakterizovanie zdrojov zadlženosti s upriameným na korupciu a priame zahraničné investície pomocou korelačnej analýzy v programe Gretl. Do programu Gretl sme zadali údaje týkajúce sa dlhu (mil. USD) a indexu korupcie/PZI (mil. USD). Najprv sme vykonali overenie testu normality dát, na základe ktorého sme rozhodli, že pri normálnom rozložení dát použijeme Pearsonov korelačný koeficient a naopak pri nie normálnom rozložení dát použijeme Kendallov korelačný koeficient. Na konci sme hĺbkovo preskúmali konkrétne prípady zadlženosti na príklade tzv. „Bielych slonov“ a v závere formulovali výsledky a odporúčania pre prax na základe získaných informácií z prípadovej štúdie.

3.2 História Latinskej Ameriky

Latinská Amerika napriek veľkému bohatstvu na prírodné zdroje nemá stabilnú ekonomiku, kvalitné zdravotníctvo, rozvíjajúce sa hospodárstvo a v konečnom výsledku ani sociálne fungovanie. Dôvodom sú nielen zvyky, obyčaje, sociálna štruktúra ale aj politické vplyvy. Základný rámec sociálno-ekonomických vzťahov sa začal formovať už v koloniálnom období a trval až do druhej polovice 20. storočia, a preto je potrebné si priblížiť históriu formovania sociálno-ekonomických vzťahov.

V 15. storočí Krištof Kolumbus objavil miesto získania novej obchodnej cesty k ázijským krajinám - nový svet.

„Je až zarážajúce, že plodiny, ktoré v tom čase ešte Starý svet nepoznal, dnes predstavujú prinajmenšom polovicu celosvetovej poľnohospodárskej produkcie. Okrem kukurice a zemiakov sú to paradajky, fazuľa, kakaovník, tekvica, čili korenie, ananás, avokádo, papája, podzemnica olejná a pod.“⁴⁹

„V 18. storočí prebehlo niekoľko reforiem, ktoré iniciovali španielsky panovníci ako pomoc upadajúcemu sa impériu. Prízvukovali potrebu priemyselnej výroby a podpory technologického pokroku. Reformy sa dotýkali nasledovných oblastí: zníženie daňového zaťaženia a zjednodušenie daňového systému. Vďaka reformám sa podarilo zvýšiť export

⁴⁹ SVOBODOVÁ, Valéria. *Postavenie Latinskej Ameriky vo svetovom hospodárstve*. Bratislava : Ekonóm, 2006. s.8. ISBN 978-80-225-2228-1

poľnohospodárskych produktov, oživil sa banský priemysel, zefektívnila sa administratíva a tým sa posilnilo postavenie Španielska.“⁵⁰

„V 19. storočí sa konal boj o politickú nezávislosť. Napriek tomu, že Latinská Amerika získala nezávislosť, bola závislá na exporte do vyspelých krajín. Argentína a Uruguaj vyvážali hlavne hovädzie mäso, vlnu a kožu. Argentína bola obilnicou sveta. Brazília bola vychýrená kávou, cukrom a bavlnou. Zahraničné spoločnosti stavali železnice, prístavy a požičiavali peniaze za vysoký úrok, ktorý nedokázali krajiny splácať.“⁵¹

„V 20. storočí sa ekonomika čiastočne stabilizovala. K hospodárskemu boomu napomohla 1. Svetová vojna. „V menovej politike sa po 1. Svetovej vojne prevažne vrátili k zlatej parite, čím ich makroekonomické výsledky boli závislé od výsledkov platobnej bilancie. Hospodársky boom sa spomalil, ale vysoké ceny poľnohospodárskych produktov na svetovom trhu a rozvoj ekonomiky sa upevnil.“⁵²

„Argentína bola jedna z najvyspelejších ekonomík kontinentu. Exportne orientovaná krajina sa nachádzala na treťom mieste za Holandskom a Belgickom v exporte poľnohospodárskych výrobkov.“⁵³

V tridsiatych rokoch bola Latinská Amerika veľmi silne zasiahnutá svetovou hospodárskou krízou. Dochádzalo k bankrotom, k veľkému nárastu nezamestnanosti, nepokojom, hladu a násilie ovládlo celý kontinent.

„V priebehu druhej svetovej vojny sa krajiny južnej Ameriky snažili zachovať neutralitu avšak neskôr sa pridali na stranu dohody. Zásobovali spojencov surovinami a priemyselnými výrobkami, ktorých cena stúpila až o 160 %. Kvôli ťažkostiam s dodávkou tovaru, sa niektoré krajiny pustili do výstavby vlastných obchodných flotíl. Štáty Latinskej Ameriky mali v povojnovom období veľké devízové rezervy a rozvíjalo sa priemyselné odvetvie. Vytvorenie Brettonwoodskeho menového systému pre krajiny zamerané proexportne znamenal rozhodujúci faktor na stabilné medzinárodné ekonomické prostredie.“⁵⁴

⁵⁰ SVOBODOVÁ, Valéria. *Postavenie Latinskej Ameriky vo svetovom hospodárstve*. Bratislava : Ekonóm, 2006. s.33. ISBN 978-80-225-2228-1

⁵¹ LANDES, David.S. *Bohatství a bída národů*. Praha: BB/art. 2004, s.43. ISBN 80-734-1291-8

⁵² SVOBODOVÁ, Valéria. *Postavenie Latinskej Ameriky vo svetovom hospodárstve*. Bratislava : Ekonóm, 2006. s.8. ISBN 978-80-225-2228-1

⁵³ CHALUPA, Jiří. *Dějiny Argentiny Uruguaye Chile*. Praha : NLN s.r.o. 2002, s.167. ISBN 80-710-6323-1

⁵⁴ SVOBODOVÁ, Valéria. *Postavenie Latinskej Ameriky vo svetovom hospodárstve*. Bratislava : Ekonóm, 2006. s.49. ISBN 978-80-225-2228-1

„Obdobie industrializačnej politiky úzko súvisí aj s vývojom politickej situácie v regióne. Celý proces riadili byrokrati a vojaci, ktorí využívali štátny rozpočet v nemalej miere aj na vlastné záujmy. Ceny sa nadhadzovali, prevládala protekcionizmus, čo viedlo k stagnácii exportu a neželaným efektom, ako nedostatok konkurencie v priemysle, zvyšovanie nákladov, vysoká zahraničná zadlženosť a ďalšie.“⁵⁵

Obrázok 2 Mapa Latinskej Ameriky

Zdroj: LIBRARY OF CONGRESS: *Map Latin America*. [cit.2023-04-02]. Dostupné na:
<https://www.loc.gov/resource/g3292l.ct001879/?r=-1.337,-0.027,3.674,1.31,0>

⁵⁵ SVOBODOVÁ, Valéria. Postavenie Latinskej Ameriky vo svetovom hospodárstve. Bratislava : Ekonóm, 2006. s.94. ISBN 978-80-225-2228-1

4 Výsledky práce a diskusia

Latinská Amerika má dlhú históriu pôžičiek od medzinárodných veriteľov vrátane vlád, bánk a medzinárodných finančných inštitúcií, ako je Medzinárodný menový fond alebo Svetová banka. Existuje niekoľko faktorov, ktoré prispeli k vysokej úrovni dlhu v Latinskej Amerike.

Jedným z faktorov je ekonomická história regiónu, ktorá bola charakterizovaná obdobiami rastu a nestability. Mnohé latinskoamerické krajiny zažili ekonomický boom, po ktorom nasledovali recesie a finančné krízy, čo im sťažilo splácanie dlhov. Počas 20. a 21. storočia zažil región početné ekonomické rozmachy a pády, politické otrasy a sociálne konflikty.

Významným obdobím hospodárskeho rastu v Latinskej Amerike bolo obdobie „importu substitúcie industrializácie“, ktoré trvalo od päťdesiatych do sedemdesiatych rokov 20. storočia. Počas tohto obdobia mnohé krajiny Latinskej Ameriky prijali politiku zameranú na podporu domáceho priemyslu a zníženie závislosti od dovážaného tovaru. Toto obdobie hospodárskeho rastu však sprevádzala výrazná politická nestabilita, keďže mnohé krajiny v regióne prešli vojenskými prevratmi, autoritárskymi režimami a občianskymi vojnami.

V osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch prešlo mnoho latinskoamerických krajín významnými ekonomickými a politickými reformami, vrátane liberalizácie obchodu a finančných trhov, privatizácie štátnych podnikov a demokratizácie. Toto obdobie sa vyznačovalo hospodárskym rastom a zvýšenou politickou stabilitou, hoci niektoré krajiny, ako napríklad Argentína a Mexiko, zažili vážne hospodárske krízy.

V posledných rokoch čelila Latinská Amerika mnohým výzvam vrátane vysokej úrovne nerovnosti, korupcie, kriminality a politickej nestability. Napriek týmto výzvam región dosiahol významný pokrok v oblastiach ako vzdelávanie, zdravotníctvo a hospodársky rozvoj a mnohé krajiny zažili obdobia silného hospodárskeho rastu.

Ďalším faktorom je využívanie dlhu ako nástroja na financovanie rozvojových projektov a zlepšovania infraštruktúry. Mnohé latinskoamerické krajiny si požičali veľa peňazí na financovanie veľkých projektov, ako sú vodné priehrady, cesty a prístavy.

Niektoré latinskoamerické krajiny navyše čelili vonkajším otrasom, ako sú kolísanie cien komodít, prírodné katastrofy a globálne ekonomické poklesy, ktoré mali negatívny vplyv na ich ekonomiky a sťažili im splácanie dlhov.

Napokon, podmienky niektorých dlhových dohôd, ktoré latinskoamerické krajiny uzavreli, neboli vždy priaznivé, čo im skomplikovalo splácanie dlhov.

Celkovo kombinácia ekonomickej nestability, využívania dlhu na financovanie rozvojových projektov, vonkajších otrasov a nevýhodných podmienok dlhových dohôd prispela k vysokej úrovni dlhu v Latinskej Amerike.

4.1 Ekonomická charakteristika krajín Latinskej Ameriky

„Pojem Latinská Amerika zahŕňa krajiny nachádzajúce sa južne od USA a hovoriace jedným z románskych jazykov, francúzsky, portugalsky alebo španielsky. Územie sa rozprestiera na 20 564 000 km². Delí sa na podregióny, Severnú Ameriku, Južnú Ameriku, Strednú Ameriku a karibskú časť, z ktorých väčšina štátov je nezávislá. V Severnej časti sa nachádza Mexiko. Pod pojem Karibik spadajú nasledujúce krajiny: Dominikánska republika, Kuba, Portoriko, Haiti, Jamajka, Trinidad a Tobago, Bahamy, Turks a Caicos, Americké Panenské ostrovy, Svätý Krištof a Nevis, Antigua a Barbuda, Guadeloupe, Martinik, Svätá Lucia, Svätý Vincent a Grenadíny a Grenada, Barbados a Grenada. Južná Amerika: Argentína, Bolívia, Brazília, Čile, Ekvádor, Francúzska Guyana, Guyana, Kolumbia, Paraguaj, Peru, Surinam, Uruguaj a Venezuela. Do Strednej časti patria krajiny Kostarika, Salvador, Guatemala, Honduras, Nikaragua a Panama.“⁵⁶

V krajinách Latinskej Ameriky žije 500 miliónov obyvateľov. Patria ku krajinám s najväčším prírastkom obyvateľstva, čo ovplyvňuje aj niektoré ekonomické ukazovatele štátu. (nízky prírastok HDP, nízky vekový priemer obyvateľstva atď.).

„Na území latinskoamerických štátov sú rozsiahle zdroje úrodnej pôdy s výbornými podmienkami na rozvoj poľnohospodárstva. Krajina exportuje produkty ako káva, mäso, ovocie, zelenina, ryby atď. Nakladajú hydroenergetickým potencióalom, ktorý sa využíva na výrobu elektriny. Ďalej sa tu nachádzajú obrovské zdroje nerastných surovín (ropa, zlato, striebro, železná ruda a i.), ktoré určujú vo veľkej miere ekonomickú charakteristiku regiónu. Krajiny sú exportne založené a preto ich prosperita je odrazom situácie na svetovom trhu surovín.“⁵⁷

⁵⁶ ADAMCOVÁ, Lenka. *Úvod do rozvojových štúdií*. Praha : Vysoká škola ekonomická. 2006, s.184. ISBN 80-245-1057

⁵⁷ LIPKOVÁ, Ľudmila. *Ekonomika rozvojových štátov*. Bratislava : Ekonóm. 2005, s.224. ISBN 80-225-2100-0

V polovici 20. storočia patril tento región k oblastiam s nestabilnou politickou situáciou, striedali sa vojenské junty s civilnými vládami, silná intervencia štátu do ekonomiky. Vojenské junty podporovali stratégiu štátneho vlastníctva v oblastiach energetiky, ťažkého priemyslu a infraštruktúry. Enormné výdavky na zbrojenie a štátne investície priviedli región k vysokým štátnym deficitom, čo bolo dôvodom vzniku hyperinflácie.

„V polovici osemdesiatych rokov 20. storočia dosahovala priemerná ročná miera inflácie za celý región 1600 %. Inflácia v mnohých krajinách dosahovala podstatne vyššie hodnoty.“⁵⁸

HDP rástol priemerne o 1,2 % a ekonomiky štátov regiónu dosahovali mohutnú ekonomickú nerovnováhu v mnohých ukazovateľoch. Pre toto obdobie bol príznačný deficitný štátny rozpočet, vysoká miera zahraničnej a vnútornej zadlženosti.

„V časoch vojenskej vlády boli zahranično-ekonomické vzťahy ovplyvnené silným protekcionizmom. Príliv zahraničného kapitálu bol kontrolovaný, dovoz tovaru bol obmedzený prohibitívnymi clami. Vojenskú vládu vystriedala civilná vláda, ktorá priviedla liberalizáciu spoločnosti a ekonomiky. Koncom osemdesiatych rokov dochádzalo k realizácii reforiem, ktoré sa týkali zníženia intervencie štátu do ekonomiky, privatizovanie štátnych podnikov, liberalizácia zahraničného obchodu a konsolidácia štátneho rozpočtu. Hospodárske reformy doniesli aj nové problémy a to liberalizácia zahraničného obchodu spela k zhoršeniu salda bežného účtu platobnej bilancie.“⁵⁹

Základné rysy tohto obdobia definuje Lipková ako: „Obdobia klesajúcich cien surovín na svetových trhoch sú pre ne nebezpečné. Niektoré latinskoamerické ekonomiky priviedla spolu s ďalšími faktormi na pokraj ekonomického kolapsu (Mexiko, Bolívia, Uruguaj a pod.). Znižovanie dopytu na svetovom trhu a následné znižovanie svetových cien surovín vedie k zníženiu príjmov z exportu, má negatívne vplyvy i na príjmy štátnych rozpočtov a deficit štátnych rozpočtov.“⁶⁰

„V deväťdesiatych rokoch 20. storočia je pre subkontinent Ameriky príznačné snaha o modernizáciu a zmenu štruktúry ekonomík. Začiatkom deväťdesiatych rokov

⁵⁸ LIPKOVÁ, Ľudmila. *Ekonomika rozvojových štátov*. Bratislava : Ekonóm. 2005, s.122. ISBN 80-225-2100-0

⁵⁹ PAJOVIČ, Slobodan. *Latinskoamerické regionalizmy u XIX I XX veku*. Beograd : Megatrend univerzitet. 2006, s.246. ISBN 978-86-7747-247-4

⁶⁰ LIPKOVÁ, Ľudmila. *Ekonomika rozvojových štátov*. Bratislava : Ekonóm. 2005, s.225. ISBN 80-225-2100-0

boli najvýznamnejšie ekonomiky zachvátené finančnými krízami. V prvej polovici deväťdesiatych rokov región vykazoval priaznivé výsledky hospodárskeho vývoja. Dominantnými ekonomikami boli Brazília, Argentína a Mexiko. Niekoľko krajín v tomto období vyrovnať schodkový štátny rozpočet, Čile vykazovalo prebytkový rozpočet. Dochádzalo k prílivu zahraničného kapitálu, hlavnými investormi do dnešného dňa sú USA a Európa. Bolo to obdobie rozmachu exportu a zvyšovania devízových rezerv Latinskej Ameriky. Vo svetovom hospodárstve sa subkontinent stal najdynamickejšie sa rozvíjajúcim regiónom a to v druhej polovici deväťdesiatych rokov.⁶¹

Dochádzalo k oživeniu ekonomiky za pomoci prílivu zahraničného kapitálu a zníženia úrokov. Avšak finančná a menová kríza v juhovýchodnej Ázii a finančná kríza v Rusku, poklesom cien nerastných surovín, prispeli k zhoršeniu vonkajších ekonomických podmienok. Problémy sa riešili pribrzdením hospodárskeho rastu a za pomoci zahraničného kapitálu. Pomoc pri riešení hospodárskych problémov poskytl Medzinárodný menový fond a USA mnoho miliardovými úvermi. Úvery boli viazané na uskutočnenie úsporných opatrení, medzi ktoré patrili ozdravenie štátnych financií. Meny niekoľkých štátov museli byť devalvované, sociálne programy vlád ohrozené. Tieto okamžité opatrenia, mali viesť k ozdraveniu ekonomiky. Okrem týchto zmien, štáty Latinskej Ameriky odstránili prílišnú závislosť na globálnych trhových podmienkach a to nízkymi cenami exportných surovín a štrukturálnymi zmenami vo svojich ekonomikách⁶²

„Ako ostatné menej hospodársky rozvinuté štáty aj krajiny Latinskej Ameriky majú nedostatok vlastných zdrojov hospodárskeho rastu. Sú závislé na zahraničných úveroch a príleve zahraničného kapitálu. Pre zahraničných investorov Latinská Amerika patrí medzi atraktívne regióny a je na treťom mieste za USA a Európou, v odvetviach ľahkého priemyslu a telekomunikácie. Najdôležitejším investorom je USA a uprednostňuje veľké ekonomiky ako Brazíliu, Argentínu a Mexiko.“⁶³

Pohľad uznávaných ekonómov na tento región vo svojom diele Svetové hospodárstvo Lipková opisuje nasledovne „Odborníci tvrdia, že v Latinskej Amerike ide o zvládnuteľné problémy, pretože štáty Latinskej Ameriky na rozdiel od Ázijských

⁶¹ ADAMCOVÁ, Lenka. *Úvod do rozvojových štúdií*. Praha : Vysoká škola ekonomická. 2006, s.51. ISBN 80-245-1057

⁶² LIPKOVÁ, Ludmila. *Ekonomika rozvojových štátov*. Bratislava : Ekonóm. 2005, s.125. ISBN 80-225-2100-0

⁶³ CIHELKOVÁ, Eva. *Regionalizmus a multilateralizmus*. Praha: C.H.Beck. 2010, s.202. ISBN 9788074001963

štátov neprešli hospodárskym boomom v podobe tzv. bublinovej ekonomiky. Latinská Amerika zaznamenala pozvoľný rast sprevádzaný reformami. Táto skutočnosť umožnila vytvoriť rámcové podmienky i pre efektívnejšie využitie finančnej pomoci v čase krízy.⁶⁴

Stratená dekáda

Osemdesiate roky sú v rámci Latinskej Ameriky označované ako stratená dekáda, v rámci ktorej došlo k neschopnosti latinskoamerických krajín splácať ich zahraničný dlh.

Pôvod krízy datujeme do obdobia začiatku ropných šokov, ktoré vytvorili prebytky bežného účtu medzi krajinami vyvážajúcimi ropu. V mnohých krajinách Latinskej Ameriky však prispeli k deficitu bežného účtu. Sprostredkovateľom medzi týmito dvoma skupinami sa s podporou vlády USA stali americké banky peňažných centier, ktoré poskytovali vyvážajúcim krajinám bezpečné a likvidné miesto pre ich prostriedky, ktoré boli následne požičiavané krajinám Latinskej Ameriky.⁶⁵

Počas sedemdesiatych rokov došlo k rapidnému zvyšovaniu pôžičiek latinskoamerických krajín od amerických bánk a iných veriteľov. V roku 1970 celkový nesplatený dlh zo všetkých zdrojov predstavoval len 29 miliárd USD. Do roku 1978 sa výška nesplateného dlhu vyšplhala až na 159 miliárd USD a v roku 1982 výška nesplateného dlhu dosiahla úroveň 327 miliárd USD. Neustále sa zvyšujúci dlh a s tým spojené aj riziko zapojenia amerických bánk bolo kritizované aj zo strany Federálneho rezervného systému, kde komerčné banky podstupovali nadmerné riziko pri požičiavaní krajinám tretieho sveta.⁶⁶ Deväť najväčších amerických bánk peňažných centier držalo v roku 1982 latinskoamerický dlh vo výške 176 % ich kapitálu, kde celkový dlh predstavoval takmer 290 % ich kapitálu.⁶⁷

Na začiatku sedemdesiatych rokov expanzia svetovej ekonomiky spolu s takmer nulovými reálnymi úrokovými mierami predstavovala ideálny scenár, ktorý však na konci desaťročia narazil na problém znižovania inflácie. Sprísnila sa menová politika v USA aj v Európe, rástli nominálne úrokové miery a na začiatku osemdesiatych rokov sa svetová

⁶⁴ LIPKOVÁ, Ludmila. *Ekonomika rozvojových štátov*. Bratislava : Ekonóm. 2005, s.124. ISBN 80-225-2100-0

⁶⁵ FEDERAL DEPOSIT INSURANCE CORPORATION. The LDC debt crisis, chapter 5. An Examination of the Banking Crises of the 1980s and Early 1990s. In *Washington, DC: Federal Deposit Insurance Corporation*. [online].1997, zväzok 1 [cit. 7.1.2023]. Dostupné na: https://www.fdic.gov/bank/historical/history/191_210.pdf

⁶⁶ Tamtiež.

⁶⁷ SACHS, Jeffrey D. "INTERNATIONAL POLICY COORDINATION: THE CASE OF THE DEVELOPING COUNTRY DEBT CRISIS." In *International Economic Cooperation*, edited by Martin Feldstein, 233-78. Chicago: University of Chicago Press, 1988. [cit. 7.1.2023]. Dostupné na: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w2287/w2287.pdf

ekonomika dostala do recesie. Komerčné banky boli nútené skracovať lehoty splatnosti a začali si účtovať vyššie úroky za úvery, čo predstavovalo neudržateľný scenár pre krajiny Latinskej Ameriky.⁶⁸

V roku 1982 Mexiko ako prvá krajina oznámila Federálnemu rezervnému systému, že nie je schopná splácať svoj dlh, ktorý v tom čase dosahoval výšku 80 miliárd USD. Neskôr ho nasledovalo aj 16 ďalších latinskoamerických krajín, ktoré zmenili splátkový kalendár svojich dlhov.⁶⁹

V reakcii na to mnohé banky zastavili nové zámorské pôžičky a pokúsili sa zhromaždiť a reštrukturalizovať existujúce úverové portfóliá. Náhle prerušenie bankového financovania uvrhlo mnohé krajiny Latinskej Ameriky do hlbkej recesie a odhalilo nedostatky predchádzajúcej hospodárskej politiky.⁷⁰

4.1.1 *Súčasný ekonomický prehľad*

Vo svojej výročnej správe Predbežný prehľad ekonomík Latinskej Ameriky a Karibiku ECLAC predpokladá, že regionálny rast v roku 2023 bude predstavovať 1/3 miery prognózovanej na rok 2022.⁷¹ ECLAC naznačuje, že vojna na Ukrajine a menej dynamická globálna ekonomika mali negatívny vplyv na obchodné podmienky v regióne.⁷² V kontexte vonkajších neistôt a domácich obmedzení, vzrástli ekonomiky krajín Latinskej Ameriky a Karibiku v roku 2022 o 3,7 %, čo je viac ako polovica z 6,7 % zaznamenaného v roku 2021. Odhaduje sa, že spomalenie hospodárskeho rastu sa zintenzívni v roku 2023, čo povedie k sadzbe 1,3 %.⁷³

Podľa predbežného prehľadu ekonomík Latinskej Ameriky a Karibiku do roku 2022, ktorý predstavil výkonný tajomník Ekonomickej komisie pre Latinskú Ameriku a Karibik (ECLAC), José Manuel Salazar-Xirinachs, reakcie menovej politiky prijaté na celom svete

⁶⁸ DEVLIN, Robert; RICARDO - French - Daviss. The great Latin America debt crisis: a decade of asymmetric adjustment. In: *Revista de Economia Política*. [online]. 1995, zväzok 15, č. 3, s. 117-42.

⁶⁹ FEDERAL DEPOSIT INSURANCE CORPORATION. The LDC debt crisis, chapter 5. An Examination of the Banking Crises of the 1980s and Early 1990s. In Washington, DC: Federal Deposit Insurance Corporation. [online]. 1997, zväzok 1 [cit. 8.1.2023]. Dostupné na: https://www.fdic.gov/bank/historical/history/191_210.pdf

⁷⁰ FERGUSON, Roger W. *Latin America: Lessons Learned from the Last Twenty Years*. [cit.2023-01-8]. Dostupné na: <https://www.federalreserve.gov/boarddocs/speeches/1999/19990211.htm>

⁷¹ ECLAC: *Preliminary Overview of the Economies of Latin America and the Caribbean*. [cit.2023-01-10]. Dostupné na: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/48575/1/S2201245_en.pdf

⁷² ECLAC: *International Trade Outlook for Latin America and the Caribbean*. [cit.2023-01-11]. Dostupné na internete: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/48651/1/S2200845_en.pdf

⁷³ ECLAC: *Preliminary Overview of the Economies of Latin America and the Caribbean*. [cit.2023-01-10]. Dostupné na: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/48575/1/S2201245_en.pdf

v roku 2022, v kontexte rastúcej globálnej inflácie vyvolali väčšiu finančnú volatilitu a zvýšenú averziu k riziku, a tým podnietili menej kapitálových tokov do rozvíjajúcich sa ekonomík, vrátane ekonomík regiónu. Zníženie globálnej inflácie očakávané v roku 2023 však bude mať podľa ECLAC tendenciu zmierniť zvyšovanie sadzieb menovej politiky zo strany hlavných centrálnych bánk.⁷⁴

V kontexte slabého hospodárskeho oživenia dostali Latinská Amerika a Karibik v roku 2021 142,794 miliardy dolárov v priamych zahraničných investíciách, čo je o 40,7 % viac ako v roku 2020, ale tento rast nestačil na dosiahnutie úrovni pred pandémiou. Celosvetovo sa prílev PZI v roku 2021 zvýšil o 64 % a dosiahol približne 1,6 bilióna dolárov. Latinská Amerika a Karibik ako destinácia pre globálne investície však zaznamenali pokles svojho podielu, čo predstavuje 9 % z celkového počtu – jeden z najnižších podielov za posledných desať rokov a hlboko pod 14 % zaznamenaných v rokoch 2013 a 2014. Krajiny, ktoré prijali najväčší prílev PZI, boli Brazília (33 % z celkového počtu), Mexiko (23 %), Čile (11 %), Kolumbia (7 %), Peru (5 %) a Argentína (5 %).⁷⁵

Po dynamike zaznamenatej v prvej polovici roku 2022 sa hospodárska aktivita regiónu spomalila, čo odráža na jednej strane ukončenie efektu odrazu na oživenie od roku 2021 a na druhej strane účinky reštriktívnych opatrení - menová politika, väčšie obmedzenia fiškálnych výdavkov, nižšia úroveň spotreby a investícií a zhoršenie vonkajšieho kontextu. Proces obnovy trhu práce, ktorý prebiehal v prvej polovici roku 2022, neumožnil odstrániť tradičné rozdiely medzi mužmi a ženami, ktoré sa prejavujú v ukazovateľoch, ako je miera participácie pracovnej sily a miera nezamestnanosti. Okrem toho bol v roku 2022 zaznamenaný nárast neformálnosti spolu s poklesom reálnych miezd. Vo fiškálnej sfére, hoci došlo k zníženiu primárneho deficitu, je úroveň dlhu naďalej vysoká, čo znamená, že možno očakávať, že fiškálny priestor bude naďalej podmieňovať trajektóriu verejných výdavkov. Riziko zvýšenia úrokových sadzieb, znehodnotenia meny a väčšieho suverénneho rizika sa javí ako brzda pri financovaní vládnych operácií v roku 2023.⁷⁶

Súčasná situácia predstavuje výzvy pre makroekonomické riadenie. Vo fiškálnych záležitostiach sa úradníci musia vyhýbať predčasným úpravám výdavkov a rozširovať

⁷⁴ ECLAC: *Preliminary Overview of the Economies of Latin America and the Caribbean*. [cit.2023-01-10]. Dostupné na: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/48575/1/S2201245_en.pdf

⁷⁵ ECLAC: *Foreign Direct Investment in Latin America and the Caribbean*. [cit.2023-01-13]. Dostupné na: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/48521/3/S2200561_en.pdf

⁷⁶ ECLAC: *Preliminary Overview of the Economies of Latin America and the Caribbean*. [cit.2023-01-10]. Dostupné na: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/48575/1/S2201245_en.pdf

fiškálny priestor znížením výdavkov, vykonaním reforiem na zvýšenie výberu daní a progresivity daňovej štruktúry s multilaterálnou podporou prostredníctvom mobilizácie globálnej likvidity. Je tiež potrebné pokročiť v zlepšovaní efektívnosti a účinnosti verejných výdavkov na zlepšenie fiškálnej politiky.

V menovo-finančnej sfére je dôležité diverzifikovať súbor nástrojov na riešenie súčasného scenára. Spolu s menovo-politickou sadzbou by úradníci mali využívať makroprudenciálne⁷⁷ a regulačné nástroje, ktoré by pomohli riadiť agregátny dopyt a minimalizovať dopady na rast a investície.

Je nevyhnutné stimulovať investície a produktivitu s cieľom riešiť sociálne požiadavky, vytvárať dôstojné pracovné miesta, znižovať neformálnosť, nerovnosť a chudobu a posunúť sa vpred v oblasti prispôsobovania sa zmene klímy a jej zmierňovania. Na tento účel sú potrebné inovatívne verejné politiky v oblasti produktívnych, finančných, obchodných a sociálnych záležitostí a ekonomiky starostlivosti, aby sa predišlo ďalšej stratenej dekáde, ako je tá, ktorá sa pozoruje v období rokov 2014 – 2023.⁷⁸

4.2 Prípadová štúdia vybraných krajín Latinskej Ameriky

Latinská Amerika je kultúrne a geograficky pestrá oblasť, ktorá zahŕňa množstvo krajín s rôznorodou históriou, kultúrou a ekonomickým vývojom. V tejto prípadovej štúdii sa budeme venovať piatim krajinám - Brazílii, Mexiku, Argentíne, Kolumbii a Čile, ktoré sú významnými hráčmi v oblasti Latinskej Ameriky a zaujímajú dôležité miesto v celosvetovom meradle. Tieto krajiny boli vybrané na základe ich HDP, ktoré ich radí medzi najväčšie ekonomiky v Latinskej Amerike.

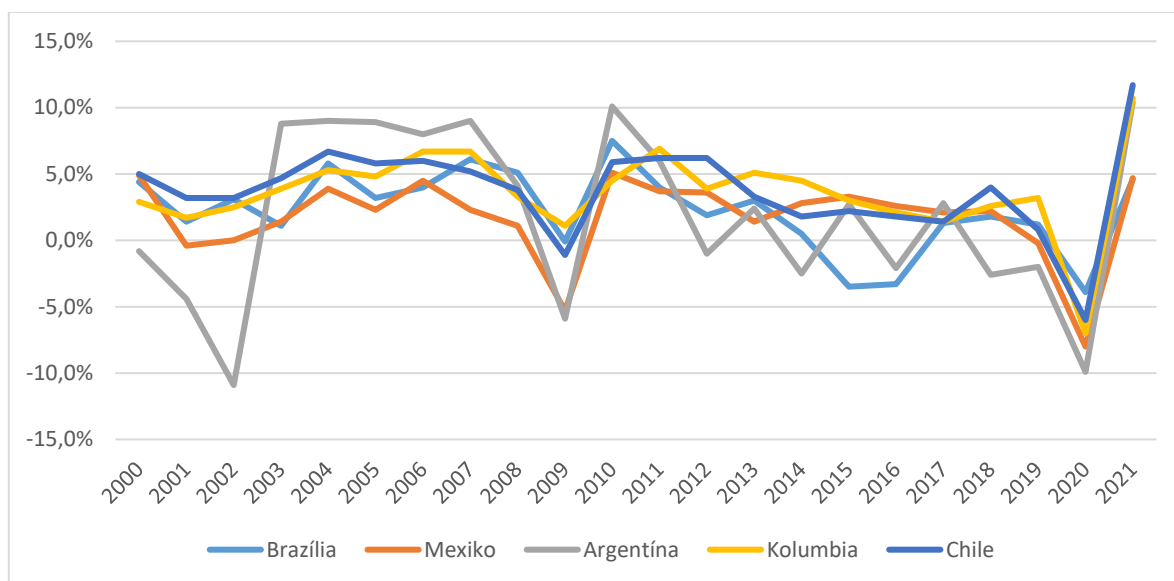
4.2.1 Ekonomické ukazovatele

Cieľom grafického znázornenia ekonomických ukazovateľov sa pokúsime priblížiť, analyzovať a nájsť prepojenie medzi vybranými krajinami Latinskej Ameriky.

⁷⁷ Používa sa na opis zákonov, pravidiel a podmienok pre banky a finančné organizácie, ktorých cieľom je chrániť celý finančný systém pred rizikom.

⁷⁸ ECLAC: *Preliminary Overview of the Economies of Latin America and the Caribbean*. [cit.2023-01-10]. Dostupné na: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/48575/1/S2201245_en.pdf

Graf 1 Rast HDP %

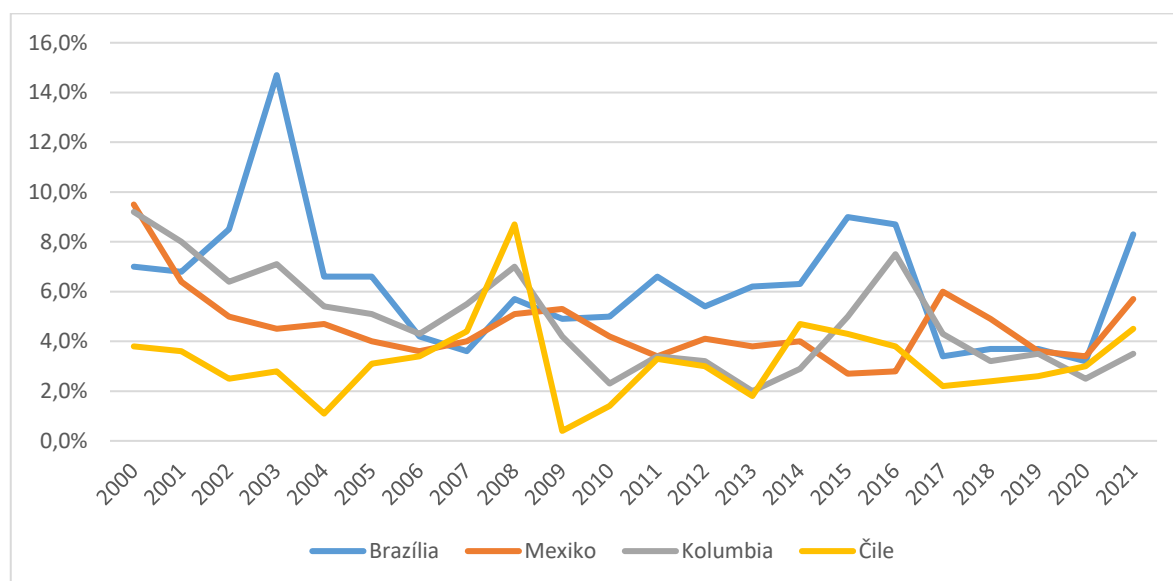

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Svetovej Banky

Na danom grafe môžeme vidieť percentuálny rast HDP vybraných krajín Latinskej Ameriky. Pri všetkých krajinách došlo k výraznému poklesu v roku 2009, kedy celým svetom otriasla finančná kríza, po ktorej došlo k postupnému rastu HDP. V roku 2022 môžeme pozorovať ďalší významný pokles HDP spôsobený celosvetovou pandémiou COVID-19. Pri Argentíne môžeme pozorovať pokles aj v roku 2002, ktorý bol spôsobený finančnou krízou, ktorá viedla k najväčšiemu nesplácaniu štátneho dlhu v histórii v tom čase. V Brazílii po recesii vyvolanej pandémiou v roku 2020 sa ekonomika v roku 2021 odrazila späť, vďaka sektoru služieb. V Brazílii viedli štrukturálne prekážky k slabému priemernému rastu HDP za posledné desaťročie napriek priaznivým demografickým podmienkam. Rast produktivity je slabý v dôsledku zložitého daňového systému, ťažkopádneho podnikateľského prostredia, ktoré odrádza od podnikania, pomalej akumulácie ľudského kapitálu, neefektívnych odvetvových štátnych zásahov, nízkych úspor a stláčania

verejných investícií, aby sa prispôbili vyšším súčasným výdavkom a zvyšujúcim sa dôchodkovým povinnostiam.

Graf 2 Vývoj inflácie (%)

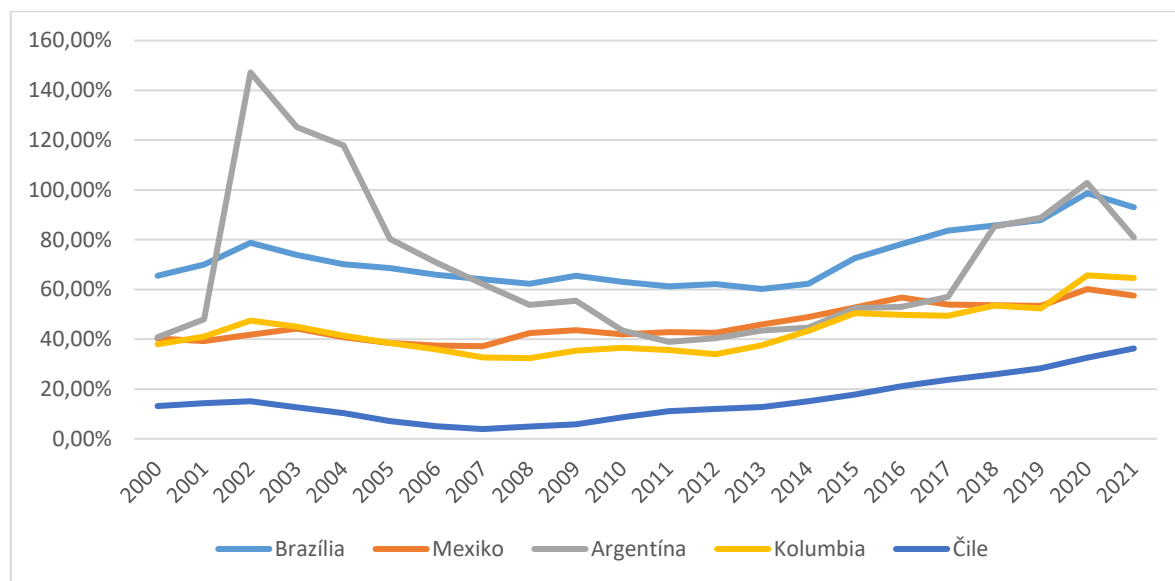
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Svetovej Banky

Z grafu vieme vyčítať, že v minulosti najvyššiu mieru inflácie dosahovala Brazília a to v roku 2003, kedy hodnota inflácie dosiahla 14,7 %, čo mohlo byť spôsobené devalváciou meny a následným zdražením dovozu potravín. Výrazné zvýšenie môžeme pozorovať aj v roku 2015, kedy sa inflácia vyšplhala po dvanástich rokoch na 9 %. K vysokej inflácii v roku 2015 prispelo zvýšenie daní, vysoké verejné výdavky a tiež slabší reál a prudký nárast cien kontrolovaných vládou.⁷⁹ Naopak, na grafe môžeme vidieť, že v minulosti najnižšiu mieru inflácie dosahovalo Čile. Z tohto grafu je tiež zrejmé, že obdobie medzi polovicou rokov 2007 a 2010 bolo v Čile obdobím mimoriadne vysokej volatility. To nie je prekvapujúce vzhľadom na to, že tieto roky boli spočiatku charakterizované významným rastom medzinárodných cien komodít a následne ekonomickou kontrakciou počas finančnej krízy v rokoch 2008 až 2009. V Kolumbii dosiahla miera inflácie najvyššie hodnoty 7,5 % v roku 2016. V Mexiku od roku 2000 mala inflácia klesajúcu tendenciu. Inflácia v občasne prudko stúpala v reakcii na vonkajšie šoky ako je napríklad finančná kríza v rokoch 2008 až 2009 a neskorší nárast inflácie na 6 %

⁷⁹ SOTO, Alonso – CASCIONE, Silvio. *Brazil inflation ends 2015 above target, cenbank vows action*. In *Reuters*. [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-brazil-economy-inflation-idUSKBN0UM2IO20160108>

v roku 2017. Vo všetkých vybraných krajinách došlo v roku 2020 k zvýšeniu inflácie v reakcii na pandémie COVID-19. Môžeme očakávať, že inflácia bude mať aj v nasledujúcich rokoch stúpajúcu tendenciu kvôli zvyšovaniu cien potravín a energií aj v nadväznosti na eskaláciu Ukrajiny Ruskom. V danom grafe absentuje prítomnosť údajov Argentíny, ktoré však nie je možné z oficiálnych zdrojov dohľadať, kvôli ich nedostupnosti.

Graf 3 Vývoj dlhu ako % HDP

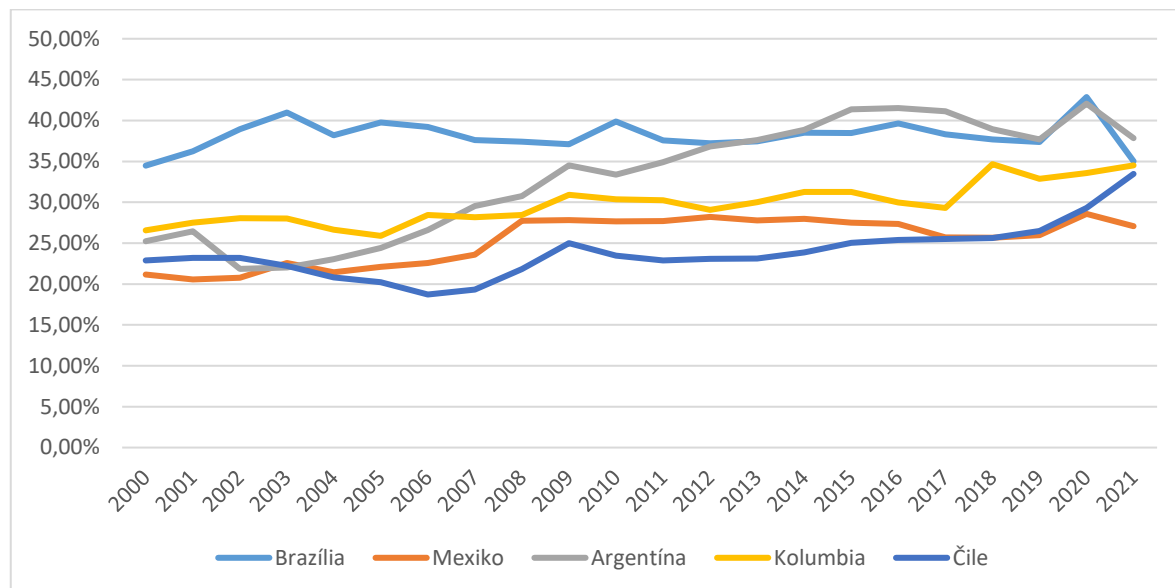

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Svetovej Banky

Na základe grafu môžeme pozorovať, že najvyšší dlh ako % HDP dosiahla Argentína v roku 2002, zasiahnutá vážnou ekonomickou a politickou krízou, ktorá vyústila do nesplatenia záväzkov zo zahraničného dlhu Argentíny, prudkej devalvácie argentínskeho pesa a výrazného poklesu ekonomiky krajiny. Krízu spôsobila kombinácia faktorov vrátane veľkého fiškálneho deficitu, režimu fixného výmenného kurzu, vysokej úrovne verejného dlhu a nadhodnotenej meny. Tieto faktory viedli k postupnej erózii dôvery v argentínsku ekonomiku, pričom investori a veritelia sa čoraz viac zaujímali o udržateľnosť dlhového zaťaženia krajiny. V rokoch nasledujúcich po kríze prešla Argentína významnou ekonomickou a politickou transformáciou, pričom vláda zaviedla sériu štrukturálnych reforiem zameraných na podporu hospodárskeho rastu a zníženie zraniteľnosti krajiny voči vonkajším šokom. Napriek tomuto úsiliu dedičstvo dlhovej krízy z roku 2001 dodnes formuje hospodársku a politickú scénu Argentíny. Môžeme pozorovať, že dlh Argentíny začal znova od roku 2017 stúpať ale od roku 2020 rovnako ako dlh Brazílie sa začal

znižovať. Najnižší dlh spomedzi vybraných krajín dosahuje Čile, ktorého dlh od roku 2007 má neustále stúpajúcu tendenciu.

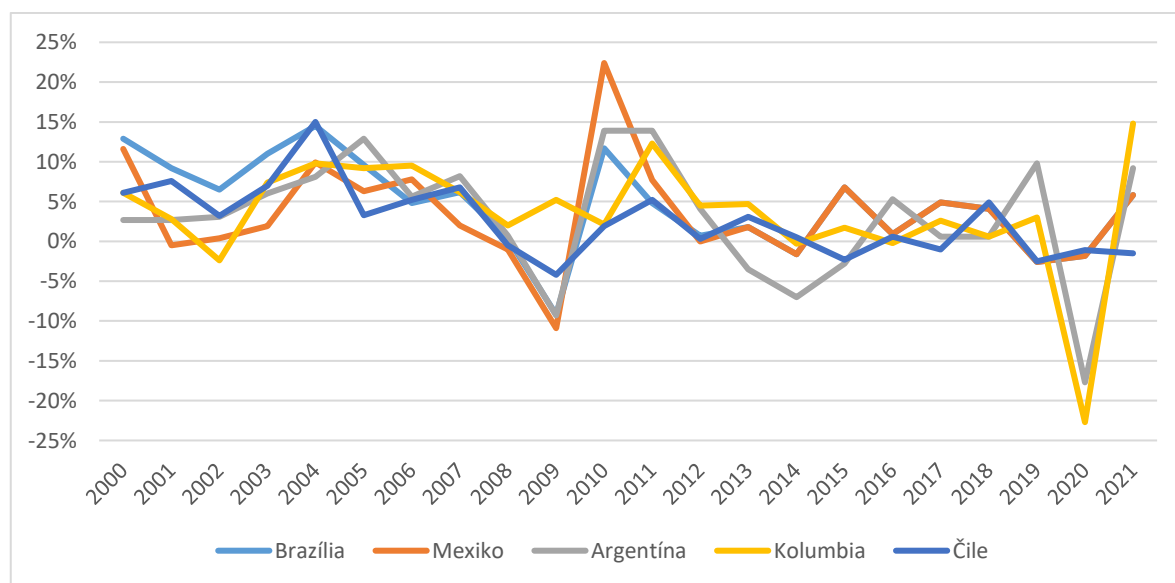
Graf 4 Podiel vládnych výdavkov na HDP (%)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Svetovej Banky

Z grafu je zrejmé, že v minulosti najväčší podiel vládnych výdavkov na HDP krajiny, tvorili vládne výdavky Brazílie. V roku 2014 je však viditeľné, že výdavky vlády Argentíny presiahli podiel výdavkov vlády Brazílie. V roku 2021 mali výdavky vlády všetkých krajín okrem Mexika, podobný podiel.

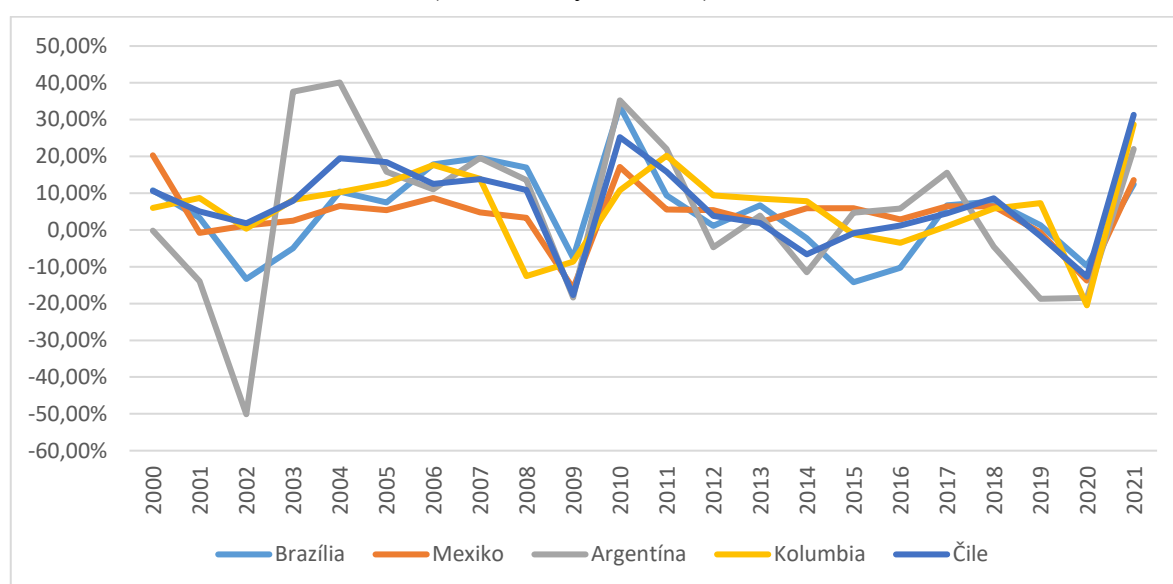
Graf 5 Vývoz tovarov a služieb (medziročný rast v %)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Svetovej Banky

Na grafe môžeme pozorovať, že v prípade všetkých krajín okrem Kolumbie došlo v roku 2009 k výraznému poklesu exportu tovarov a služieb, spôsobeným celosvetovou finančnou krízou, po ktorom však v prípade Mexika došlo k výraznému rastu v najbližšom roku. Rast vývozu tovaru a služieb sprevádzal aj ostatné krajiny s výnimkou Kolumbie, v ktorej v tomto období došlo naopak k poklesu vývozu tovarov a služieb. Po období, kde nedochádzalo k výraznému rastu/poklesu vývozu tovarov a služieb, došlo v roku 2020 kvôli pandémie COVID-19, k výraznému poklesu vývozu u Kolumbie a Argentíny a naopak rastu vývozu tovarov a služieb Mexika a Brazílie.

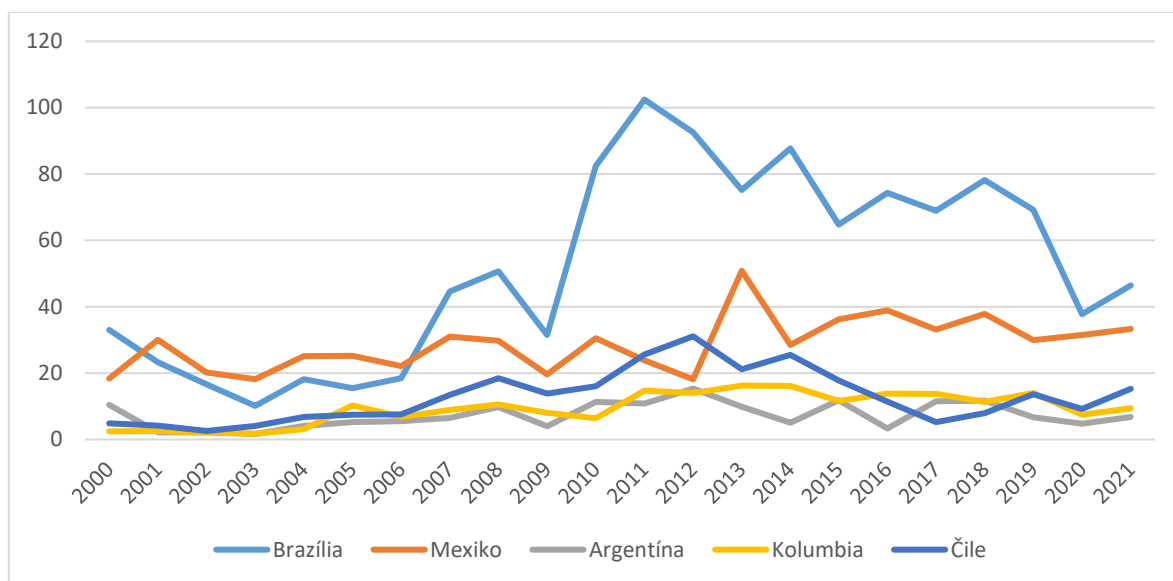
Graf 6 Dovoz tovarov a služieb (medziročný rast v %)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Svetovej Banky

Z grafu 6 vyplýva, že všetky krajiny okrem Argentíny, ktorá bola v roku 2002 zasiahnutá hospodárskou krízou a spôsobila pokles dovozu, mali v posledných rokoch podobný vývoj dovozu tovarov a služieb. Výraznejšie výkyvy môžeme pozorovať v roku 2009, kedy postihla celý svet finančná kríza, po ktorej nasledovalo obdobie oživenia a rastu dovozu tovarov a služieb. Takáto situácia sa opakovala aj v roku 2020 s príchodom pandémie COVID-19, po ktorej sa dovoz do krajín znova zvýšil.

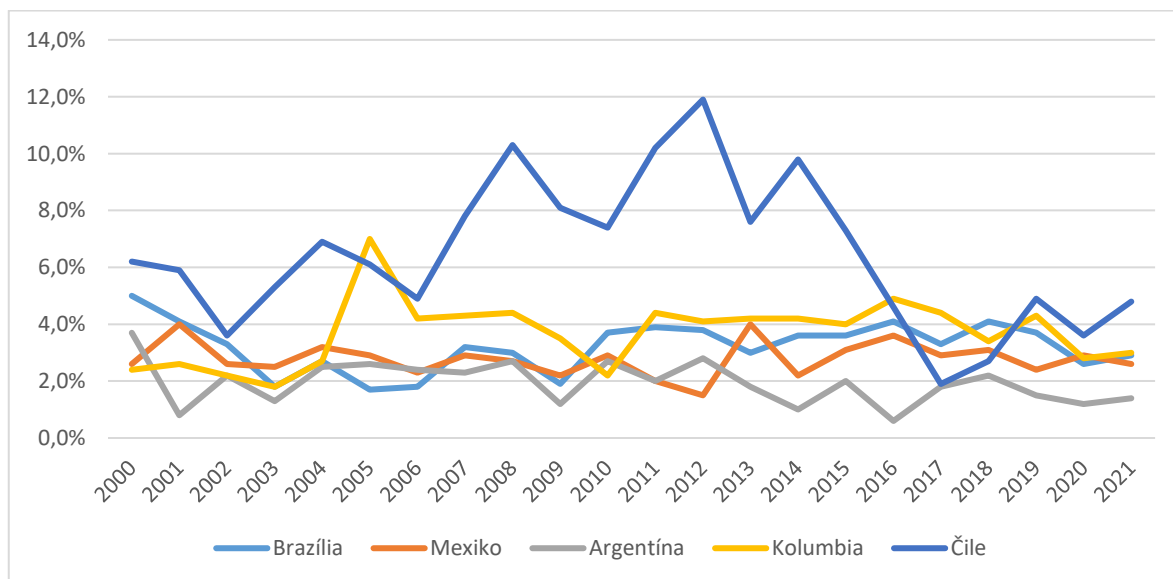
Graf 7 Prílev PZI (mil. USD)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa UNCTADstat

Na základe grafu sme došli k zisteniu, že Brazília patrí k najväčšiemu príjemcovi PZI, ktoré najvyššie hodnoty dosahovali v roku 2011 hodnotu 102,43 mil. USD. Došli sme tiež k zisteniu, že v roku 2020, kvôli pandémie COVID-19 poklesol prílev PZI do všetkých vybraných krajín okrem Mexika, ktorého krivka má od roku 2019 stúpajúcu tendenciu.

Graf 8 Prílev PZI ako % HDP

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Svetovej Banky

Na danom grafe vidíme, že zo všetkých vybraných krajín Latinskej Ameriky PZI tvoria najväčšie % HDP ekonomiky Čile. Pokles bol spôsobený predovšetkým poklesom

investícií v ťažobnom sektore, ktorý je významnou hnacou silou PZI v krajine. Dôvody poklesu ťažobných investícií možno pripísať kombinácii faktorov, akými sú nízke ceny medi, zvýšená konkurencia z iných krajín a regulačná neistota. V roku 2017 sa v Čile konali aj prezidentské voľby, čo mohlo v investoroch vzbudiť neistotu k novej vláde. V roku 2021 sa podiel PZI na HDP v troch z vybraných krajín pohyboval skoro na rovnakej úrovni okolo 3 % HDP. V tomto roku najmenší podiel PZI na HDP zaznamenala Argentína s percentuálnym podielom 1,4 % HDP a naopak najvyšší percentuálny podiel PZI na HDP zaznamenalo Čile s 4,8 % podielom PZI na HDP.

4.2.2 Korupcia ako príčina zadlženosti

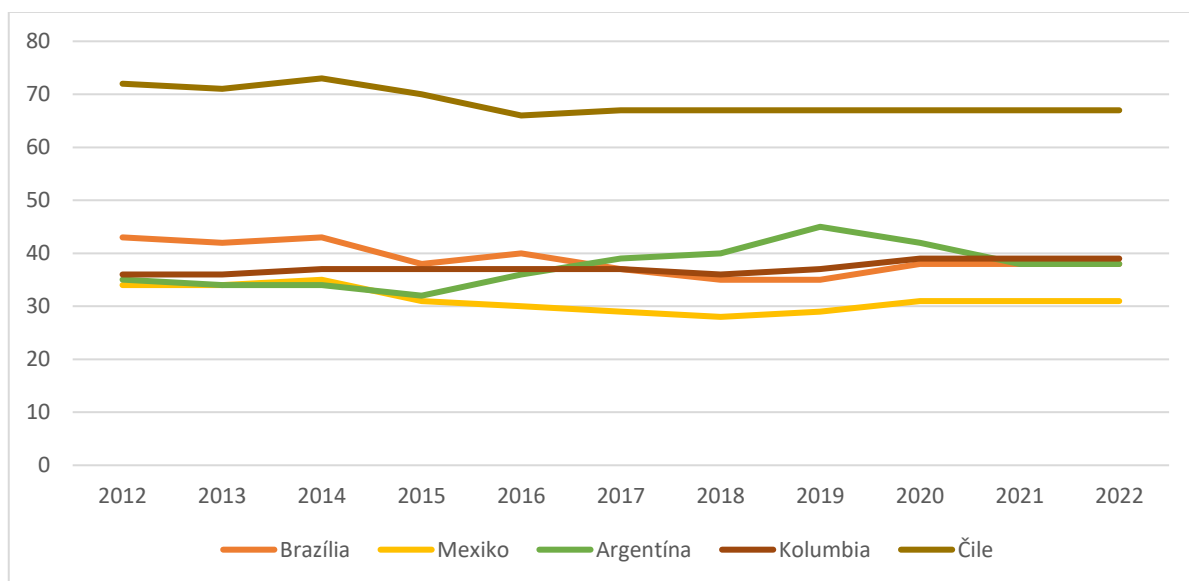
Korupcia predstavuje nezákonné alebo neetické správanie jednotlivcov alebo skupín, ktoré vedie k tomu, že verejné zdroje sa používajú neefektívne alebo zneužívajú na osobné obohatenie. Tento druh správania môže viesť k tomu, že štátne inštitúcie a orgány nefungujú správne, čo môže mať za následok zhoršenie hospodárskej situácie v krajine.

Index vnímania korupcie

Transparency International Index (Index vnímania korupcie) je index, ktorý meria korupčné správanie v rôznych krajinách sveta. Je to dôležitý ukazovateľ, ktorý pomáha porovnávať úroveň korupcie v rôznych krajinách a sledovať pokrok pri boji proti korupcii.

Index je zostavovaný nezávislou mimovládnu organizáciou s názvom Transparency International. Hodnotí sa na škále od 0 do 100 bodov, kde 0 predstavuje vysokú úroveň korupcie a 100 znamená nízku úroveň korupcie.

Graf 9 Index vnímania korupcie

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov z Transparency International

Podľa Indexu vnímania korupcie (CPI)⁸⁰ 2022, ktorý zostavuje organizácia Transparent International, má Čile pomerne nízku mieru korupcie v porovnaní s ostatnými krajinami Latinskej Ameriky. V roku 2022 dosiahlo Čile na tomto indexe skóre 67 zo 100 bodov, čím sa umiestnilo na 27. mieste z 180 krajín a teritórií, ktoré boli hodnotené. Skóre 67 znamená, že Čile má pomerne nízku úroveň vnútornej korupcie v porovnaní s ostatnými krajinami. Čile sa už niekoľko desaťročí snaží zlepšovať svoje hospodárske a politické prostredie a bojovať proti korupcii. V súčasnosti má krajina v porovnaní s ostatnými krajinami v regióne relatívne stabilnú politickú a hospodársku situáciu a podporuje transparentnosť a zodpovednosť vo verejnej správe. Je dôležité však poznamenať, že aj napriek nízkej úrovni korupcie v porovnaní s ostatnými krajinami v regióne sa v Čile v minulosti vyskytli niektoré prípady korupcie a nedostatky v riadení verejných financií. Krajina preto musí aj naďalej pracovať na zlepšení a posilnení svojich kontrolných mechanizmov a bojovať proti korupcii a nedôslednosti v riadení verejných zdrojov.

V roku 2022 Kolumbia dosiahla skóre 39 zo 100 bodov. Toto skóre umiestnilo Kolumbiu na 91. miesto z 180 hodnotených krajín. Skóre 39 znamená, že Kolumbia má stredne vysokú mieru korupcie v porovnaní s inými krajinami sveta. Kolumbia bola

⁸⁰Index vnímania korupcie (CPI) je najpoužívanejším globálnym hodnotením korupcie na svete. Meria, ako skorumpovaný je podľa odborníkov a podnikateľov vnímaný verejný sektor každej krajiny. Skóre každej krajiny je kombináciou najmenej 3 zdrojov údajov získaných z 13 rôznych prieskumov a hodnotení korupcie. Tieto zdroje údajov zbierajú rôzne renomované inštitúcie vrátane Svetovej banky a Svetového ekonomického fóra. CPI zoraďuje 180 krajín a teritórií na celom svete podľa ich vnímanej úrovne korupcie vo verejnom sektore na stupnici od 0 (veľmi skorumpovaná) do 100 (veľmi čistá).

v minulosti známa vysokou úrovňou korupcie v rôznych oblastiach, vrátane verejnej správy, súdnictva, polície a obchodu. Napriek tomu sa krajina v posledných rokoch snaží zlepšiť situáciu a zlepšiť transparentnosť a zodpovednosť v riadení vecí verejných. Kolumbia prijala niekoľko opatrení na boj proti korupcii, ako napríklad zriadenie špecializovaných jednotiek pre boj proti korupcii a vytvorenie verejnej databázy zmlúv a nákupov. Krajina však stále čelí výzvam v boji proti korupcii, najmä v oblasti politickej korupcie, kde je potrebné zvýšiť transparentnosť politického financovania a posilniť právnu úpravu.

Mexiku sa už tretí rok po sebe nedarí zlepšiť skóre v CPI. Po štyroch rokoch vlády prezidenta Lopeza Obradora nedošlo k odsúdeniu veľkých verejných činiteľov ani súkromných vedúcich pracovníkov v prípadoch korupcie, ktoré sa mnohé týkali aj jeho politickej siete. Okrem toho politické napätie medzi prezidentom a autonómnymi kontrolnými inštitúciami zodpovednými za zabezpečenie prístupu k informáciám a za zaručenie slobodných a spravodlivých volieb signalizuje tendenciu oslabovať nevyhnutné kontroly a rovnováhy fungujúcej demokracie. Mexiko dosiahlo skóre 31 z 100 bodov. Toto skóre umiestnilo Mexiko na 126. miesto z 180 hodnotených krajín. Skóre 31 znamená, že Mexiko má relatívne vysokú úroveň korupcie v porovnaní s inými krajinami sveta. Mexiko čelí výzvam v boji proti korupcii v mnohých oblastiach, vrátane verejnej správy, súdnictva, polície a obchodu. Vysoká úroveň korupcie v krajine často bráni hospodárskemu rastu a spôsobuje nezrovnalosti v rozdelení bohatstva a príležitostí. Mexiko sa snaží zlepšiť situáciu a bojovať proti korupcii. V roku 2015 prijala Mexiko nový zákon o vnútornej kontrole, ktorý má zlepšiť kontrolu a zodpovednosť v rámci verejnej správy. V roku 2021 vláda tiež oznámila plán na zvýšenie transparentnosti pri uzatváraní verejných zmlúv a nákupov. Avšak napriek týmto opatreniam sa Mexiku stále nedarí úspešne bojovať proti korupcii. Je potrebné zvýšiť právnu úpravu, aby sa zabránilo a potrestalo korupčné správanie a zlepšila sa transparentnosť v rámci verejných zmlúv a nákupov. Mexiko musí tiež posilniť svoje kontrolné mechanizmy a zvýšiť zodpovednosť a etické normy v rámci verejnej správy.

Za posledné štyri roky Brazília, ktorá dosiahla skóre 38 zo 100, čelila bezprecedentnému rozkladu protikorupčných rámcov, ktorých výstavba trvala desaťročia. Napriek opakovaným tvrdeniam, že viedol vládu bez korupcie, bývalý prezident Jair Bolsonaro, ministri jeho kabinetu, spojenci a dokonca aj rodinní príslušníci boli predmetom vyšetrovania korupcie. Jeho vláda vytvorila najväčšiu inštitucionalizovanú korupčnú schému, akú kedy v Brazílii poznali, známu ako „tajný rozpočet“. Prostredníctvom tejto schémy boli pridelené miliardy reálov na podporu politických spojencov, čo malo vážny

dopad na politiku v oblasti zdravotníctva, vzdelávania a infraštruktúry. Bolsonarova vláda zaútočila na občiansky priestor zastrašovaním, očierňovaním, falošnými správami a priamymi útokmi proti organizáciám občianskej spoločnosti, novinárom a aktivistom. Toto obdobie bolo nepriaznivé aj pre životné prostredie a práva pôvodných obyvateľov, žien a LGBTQ+ komunity.

Biele slony

Za nerozvinuté krajiny by sme mohli považovať krajiny, v ktorých sa nachádza nedostatok investícií. Napriek tomuto predpokladu, práve rozvojové krajiny tvorili miesto kam prúdilo veľké množstvo investícií, v ktorých však rast investícií nevedol k rastu produkcie. V tomto kontexte je dôležité preskúmať nielen nedostatočné investície ale aj ich nesprávne prerozdelenie.

Oxfordský anglický slovník definuje pojem „Biely slon“ ako majetok, ktorý je zbytočný alebo otravný, najmä taký, ktorého údržba je nákladná alebo sa ťažko likviduje.⁸¹

Existuje tiež presvedčenie o výraze „Biely slon“, ktorý pochádza z príbehu, podľa ktorého králi Siamu (dnešné Thajsko) mali vo zvyku dávať biele slony (albínov) dvoranom, ktorých nemali radi, aby ich zničili pre ich vysoké hodnoty, údržbu, veľké rozmery a vysoké náklady. Do tohto rozsahu sa zvieratá stali pre svojich majiteľov veľkým problémom a ich cena bola veľmi vysoká v porovnaní s výhodami, ktoré im priniesli.⁸²

Paso Express Mexico – Cuernavaca

V prípade bolo zistených niekoľko nezrovnalostí s výstavbou diaľnice. Nezrovnalosti sa týkali hlavne výberového konania na projekt a zadávania zákaziek. Medzi zistené nedostatky patrili nedostatok dokladov o vykonaných prácach, neuskutočnenie dohodnutých prác, preplatky a neprimerané plánovanie a harmonogram prác. Pomocou auditu bolo zistené, že ani SCT, ani inžinierska spoločnosť SACC nekonali podľa odporúčaní štátnej vodohospodárskej komisie Morelos po tom, čo upozornili na riziká spojené s chybným kanalizačným systémom na 93-kilometrovej trase diaľnice. Pokračovanie v projekte bez prijatia odporúčaných opatrení malo za následok prepadnutie cesty a smrť dvoch ľudí.

⁸¹ OXFORD REFERENCE: *White elephant*. [cit.2023-01-24]. Dostupné na: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/white-elephant

⁸² ALMOST HISTORY. *White elephants and the King of Siam*. [cit.2023-01-24]. Dostupné na: <https://www.vaguelyinteresting.co.uk/white-elephants-and-the-king-of-siam/>

Chyby v zmluvách zistené pri audite celkovo predstavujú náklady pre vládnu kasu 1,034 miliardy pesos.⁸³

Štadióny v Brazílii

Označiť ako projekt „Bieleho slona“ môžeme aj výstavbu štadiónov pre brazílske majstrovstvá sveta 2014 a olympijské hry v Riu 2016, do ktorých boli investované stovky miliónov dolárov, avšak mnoho z týchto štadiónov ostáva nevyužitých a tieto finančné prostriedky by mohli byť využité na iné potreby. Brazília investovala 3,6 miliardy dolárov na výstavbu a renováciu dvanástich štadiónov na majstrovstvá sveta v roku 2014. Veľkým problémom tiež ostáva, že údržba týchto štadiónov je neustále financovaná aj keď na nich neprebiehajú žiadne zápasy. V roku 2016 boli mesačné náklady na údržbu štadióna Manaus takmer 250 tisíc dolárov, čo sa počas momentálnej energetickej krízy pravdepodobne ešte predražilo.⁸⁴

Elefanto Blanco v Buenos Aires

Ďalším priaznivejším príkladom „Bieleho slona“ je osud nemocnice v Buenos Aires. Pôvodným zámerom bolo v tridsiatych rokoch 20. storočia postaviť najväčšiu špecializovanú nemocnicu v Latinskej Amerike s rozlohou 63 600 m² a 14 poschodiami. Nemocnica sa mala stať symbolom národného verejného zdravia, v ktorej mal sídliť aj inštitút na liečbu tuberkulózy. V roku 1955 však došlo k definitívnemu zrušeniu stavby a po niekoľko rokoch ostala budova nemocnice opustená a stala sa symbolom zanedbania a opustenia.⁸⁵

V sedemdesiatych rokoch 20. storočia bola konsolidovaná neformálna osada Villa 15, ktorá bola premenovaná na Ciudad Oculta. Po štyridsiatich rokoch mesto v roku 2011 prevzalo zdevastovanú budovu a od roku 2012 počas nasledujúcich piatich rokov nasledovalo obdobie čistenia a sanácie nehnuteľnosti. V rámci plánu rozvoja pre juh Buenos Aires prijal v júli 2017 predseda mestskej samosprávy Horacio Rodríguez Larreta rozhodnutie, ktoré zmenilo históriu a život obyvateľov tejto štvrte a ich oblasti. Plánom bolo zbúrať „Bieleho slona“ a postaviť novú budovu, v ktorej by fungovalo Ministerstvo

⁸³ HÉRNANDEZ, C. *Another audit finds highway irregularities*. [cit.2023-01-25]. Dostupné na: <https://mexiconewsdaily.com/news/another-audit-finds-highway-irregularities/>

⁸⁴ WAHL, Grant. *Brazil's white elephant soccer stadiums hardly worth their exorbitant costs* [cit.2023-04-01]. Dostupné na: https://www.si.com/olympics/2016/08/11/brazil-soccer-stadiums-white-elephants-manaus-brasil-world-cup-olympics?fbclid=IwAR0_IuGgTfu41H2Wb44b3L-cS2opeMUI8VF3wj5HMchjkUu5M7XYfqageE

⁸⁵ BUENOS AIRES. *Mudar el Ministerio de Desarrollo Humano al predio del Elefante Blanco*. [cit.2023-01-26]. Dostupné na: <https://www.buenosaires.gob.ar/compromisos/mudar-el-ministerio-de-desarrollo-humano-al-predio-del-elefante-blanco>

ľudského rozvoja a biotopov, ktorého víziou bol rozvoj a integrácia pre celé mesto.⁸⁶ Po niekoľkých prípadoch vyjednávania a súdnych zásahov došlo aj k presťahovaniu rodín, ktoré bývali v budove a prilahlých častiach. Nakoniec v apríli 2018 sa začalo búranie pôvodnej budovy a v októbri sa stala budova „Bieleho slona“ len históriou.⁸⁷

O rok neskôr, 11. júla 2019 bola budova Ministerstva ľudského rozvoja a biotopov slávnostne otvorená.⁸⁸ Nová budova Ministerstva ľudského rozvoja a biotopu mesta ktorá sa nachádza na tom istom mieste, kde donedávna stál opustený „Biely slon“, má viac ako 21 000 m² rozdelených medzi suterén, prízemie, tri podlažia a zelenú terasu. Celková investícia bola viac ako 475 miliónov pesos.⁸⁹ Okrem toho bol vytvorený „Parque Elefante Blanco“, verejný a zelený priestor s rozlohou 12 100 m², ktorý zahŕňa amfiteáter, ihrisko na shuffleboard s pieskovou podlahou, vrátane vodných hier pre deti, korčuliarsky sektor, multišportové ihrisko, stanovišťa na aerobik a oddychovú zónu s mestským mobiliárom. Návrh bol realizovaný spolu s obyvateľmi štvrte a okrem vylepšenia ulíc De la Rosa, Hubac, Cañada de Gómez a Timoteo Gordillo zvažoval aj nové chodníky a LED osvetlenie.⁹⁰

Infraštruktúrne projekty v Latinskej Amerike

V posledných desaťročiach sa latinskoamerický región stal jedným z najväčších príjemcov zahraničných investícií do infraštruktúry. Za posledné desaťročie Čína investovala viac ako 140 miliárd USD na infraštruktúrne projekty v Čile, Peru a Brazílii.⁹¹ Avšak, priame zahraničné investície do infraštruktúry v Latinskej Amerike sa zastavili za posledné roky z dôvodu niekoľkých faktorov, vrátane poklesu cien komodít, hospodárskeho poklesu v Brazílii, zhoršenia medziregionálneho a vnútroregionálneho

⁸⁶ BUENOS AIRES. *Del Elefante Blanco al Ministerio de Desarrollo Humano y Hábitat: a un año de la inauguración*. [cit.2023-01-26]. Dostupné na: <https://www.buenosaires.gob.ar/noticias/aniversario-nueva-sede-del-ministerio-de-desarrollo-humano-y-habitat>

⁸⁷ MUSSE, Valeria. *Adiós al Elefante Blanco: en su lugar inauguraron el ministerio de Desarrollo Humano porteño*. [cit.2023-01-26]. Dostupné na: <https://www.lanacion.com.ar/buenos-aires/adios-al-elefante-blanco-su-lugar-inauguran-nid2266649/>

⁸⁸ BUENOS AIRES. *Del Elefante Blanco al Ministerio de Desarrollo Humano y Hábitat: a un año de la inauguración* [cit.2023-01-26]. Dostupné na: <https://www.buenosaires.gob.ar/noticias/aniversario-nueva-sede-del-ministerio-de-desarrollo-humano-y-habitat>

⁸⁹ GIAMBAETOLOMEI, Mauricio. *Elefante Blanco: ya demolieron cinco pisos de la mole abandonada de Ciudad Oculta* [cit.2023-01-26]. Dostupné na: <https://www.lanacion.com.ar/sociedad/elefante-blanco-ya-demolieron-cinco-pisos-de-la-mole-abandonada-de-ciudad-oculta-nid2148785/>

⁹⁰ MUSSE, Valeria. *Adiós al Elefante Blanco: en su lugar inauguraron el ministerio de Desarrollo Humano porteño*. [cit.2023-01-26]. Dostupné na: <https://www.lanacion.com.ar/buenos-aires/adios-al-elefante-blanco-su-lugar-inauguran-nid2266649/>

⁹¹ CANUTO, Otaviano. *How Chinese Investment in Latin America Is Changing*. [cit.2023-04-02]. Dostupné na: <https://www.americasquarterly.org/article/how-chinese-investment-in-latin-america-is-changing/>

obchodu, turbulencií na rozvíjajúcich sa trhoch a podvodov a korupčných škandálov či príchodu pandémie v roku 2020 a nedávnej eskalácie Ruska na Ukrajinu.⁹²

Podvody a korupcia môžu nastať rôznymi spôsobmi, pričom najbežnejším spôsobom je úplatok s cieľom dosiahnuť výhody alebo získať vplyv v určitej oblasti. Dôsledky takýchto podvodov a korupcie môžu byť sankcie uvalené medzinárodnými finančnými inštitúciami, ktoré majú negatívny a globálny vplyv na celé hospodárstvo krajiny, pokiaľ ide o zahraničné investície. Medzinárodné finančné inštitúcie zohrávajú dôležitú úlohu v investičnej komunite tým, že poskytujú finančnú podporu, odborné poradenstvo a medzinárodnú hospodársku spoluprácu a stabilitu. Podvody a korupcia môžu nepriaznivo ovplyvniť priame zahraničné investície a medzinárodnú podporu poskytovanú medzinárodnými finančnými inštitúciami projektom, ktoré financujú.

Zapojenie medzinárodných finančných inštitúcií je kľúčové pre veriteľov, sponzorov a vlády do transakcií financovania projektov a medzinárodné finančné inštitúcie môžu byť nevyhnutné na odblokovanie transakcie vzhľadom na ich rozhodnutie k rozvoju, postoj k riziku, schopnosť poskytovať dlhšie doby splatnosti pôžičiek alebo znášať riziko pôžičiek v miestnej mene.

Závažným prípadom korupcie, kedy došlo k zneužitiu zahraničných investícií do infraštruktúry je aj prípad Odebrechtu vedúcej stavebnej a inžinierskej spoločnosti v Latinskej Amerike. Škandál, známy ako „*Operação Lava Jato*“, sa pôvodne zaoberal praním špinavých peňazí, ale nakoniec odhalil podvod a korupciu niektorých vedúcich pracovníkov spoločností, ktoré podplácali a získavali predražené zmluvy vo viac ako jedenástich krajinách. Odebrecht bol jedným z podnikov ovplyvnených týmto škandálom. Napríklad projekt ochrany pred povodňami a obnovy životného prostredia v Kolumbii, ktorý získal financie od Svetovej banky, bol poznačený, keď sa zistilo, že Odebrechtova dcérska spoločnosť nezverejnila poplatky zaplatené obchodným zástupcom počas výberových konaní a získavala dôverné informácie týkajúce sa predbežnej kvalifikácie a ponúk.⁹³

⁹²HARRISON, Michael – GUIT, Richard – REINBOTT, Daniel. *PORTS AND WORLD TRADE: Bulk ports (export and import) and port-located facilities*. [cit.2023-04-02]. Dostupné na: <file:///C:/Users/42190/Downloads/InfraRead%2013%20July%202019.pdf>

⁹³ BBC. *Odebrecht case: Politicians worldwide suspected in bribery scandal*. [cit.2023-04-02]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-41109132>

4.2.3 Korelácia

Korelácia je štatistická metóda, pomocou ktorej môžeme vypočítať mieru vzájomnej lineárnej závislosti medzi dvomi premennými.⁹⁴ Inými slovami môžeme aj povedať, že: „hodnoty jednej premennej majú tendenciu sa vyskytovať spoločne s hodnotami inej premennej“.⁹⁵ Výsledkom výpočtu štatistickej metódy korelácie je korelačný koeficient označovaný malým písmenom r , ktorý môže nadobúdať len hodnoty od -1 do 0 alebo od 0 do +1. Mínus 1 znamená absolútnu nepriamu závislosť (premenné sú perfektne negatívne korelované), 0 znamená žiadnu, neexistujúcu lineárnu závislosť a 1 znamená absolútnu priamu závislosť (premenné sú perfektne pozitívne korelované) medzi dvoma premennými. Ak korelácia nadobúda hodnotu 1 alebo -1, tak z hodnôt jednej premennej potom vieme presne určiť hodnotu druhej premennej.⁹⁶ Teda stačí, ak poznáme jednu hodnotu.

Koreláciu dvoch premenných môžeme počítať pomocou Kendallovho alebo Pearsonovho korelačného testu v závislosti od toho, akú formu distribúcie dát má naša vzorka. Parametrické testy štatistickej významnosti korelačného koeficientu používame vtedy, ak majú premenné normálne rozdelenie. V prípade, že rozdelenie našich dát nie je normálne, alebo ho nevieme overiť, musíme používať neparametrické testy korelačného koeficientu.⁹⁷

Korelácia korupcie (indexu korupcie) a dlhu (mil. USD)

Existuje viacero faktorov, ktoré môžu ovplyvniť úroveň zadlženosti krajiny, medzi ktoré patrí aj stupeň korupcie. Korupcia môže negatívne ovplyvniť finančné a hospodárske procesy v krajine a viesť k nárastu zadlženosti.

V rámci našej prípadovej štúdie sme v programe Gretl pomocou dvoch premenných indexu korupcie a dlhu (mil. USD) preskúmali vzťah korupcie a dlhu vo vybraných krajinách Latinskej Ameriky. Porovnávali sme skóre, ktoré dosiahli vybrané krajiny v rámci indexu korupcie s výškou dlhu daných krajín za obdobie od roku 2012 do roku 2021.

Predpokladali sme, že tieto premenné spolu blízko súvisia, teda ak sa zvýši korupcia v danej krajine (zníži sa skóre v rámci indexu korupcie), taktiež sa zvýši zadlženosť danej

⁹⁴ FIELD, Andy. *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. 2013.

⁹⁵ HENDL, Jan. *Přehled statistických metod*. Praha : Portál, 2009. s. 250. ISBN 978-80- 7367-482-3

⁹⁶ MARTIN, Paul - BATESON, Patrick. *Úvod do teorie a metodologie měření chování*. Praha : Portál, 2009. s. 140. ISBN 97-88-073-6752-64

⁹⁷ PACÁKOVÁ, Viera. *Štatistická indukcia pre ekonómov a manažérov*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2015. s. 220. ISBN 978-80-816-8081-6

krajiny. Naším predpokladom je, že korupcia v krajine koreluje so zadlženosťou v krajine. Pred realizovaním korelačnej analýzy sme si vopred ujasnili, aké máme predpoklady, aké výsledky očakávame a tie exaktne definovali prostredníctvom hypotéz. Preto sme si stanovili tieto hypotézy:

H1: Medzi premennými index korupcie a dlh (mil. USD) existuje vzájomná závislosť meraná korelačným koeficientom.

H0: Medzi premennými index korupcie a dlh (mil. USD) neexistuje vzájomná závislosť meraná korelačným koeficientom.

Tabuľka 3 Korelácia korupcie a dlhu (mil. USD)

	Brazília	Mexiko	Argentína	Kolumbia	Čile
korelačný koeficient	-0,35	-0,45	0,73	0,68	-0,73
p-value	0,3182	0,1962	0,0157	0,0312	0,0166

Zdroj: Vlastné spracovanie pomocou údajov v programe Gretl.

Pre správne zvolenie korelačného koeficientu, bolo potrebné overiť normalitu rozloženia dát v programe Gretl. Pri každej premennej krajín uvedených v tabuľke, bola hladina významnosti väčšia ako hladina 0,05. Na základe výsledkov vieme, že dáta sú rozložené normálne a preto sme použili Pearsonov korelačný test.

Výsledok Pearsonovho korelačného testu je zobrazený v tabuľke 3. Podľa hodnoty korelačného koeficientu, vieme určiť, že silná korelácia medzi výškou indexu korupcie a dlhu (mil. USD) sa prejavila pri dátach z Argentíny, Kolumbie a Čile. V prípade Brazílie a Mexika sa prejavila slabá až mierne silná korelácia.

Pomocou p-value vieme určiť štatistickú významnosť testu. V prípade Argentíny, Kolumbie a Čile je vypočítané p menšie ako štandardne požadovaná hladina významnosti 0,05. Na základe toho zamietame nulovú hypotézu a hovoríme o štatisticky významnom výsledku na hladine významnosti 0,05. V prípade Brazílie a Mexika, je naopak vypočítané p väčšie ako štandardne požadovaná hladina významnosti 0,05. Na základe toho prijímame nulovú hypotézu, že test je štatisticky nevýznamný.

Na základe výsledkov môžeme uviesť, že v prípade Argentíny a Kolumbie by pri náraste jednej premennej rástla aj druhá premenná. V našom prípade pri raste indexu korupcie (znižovaním korupcie v krajine) by rástol aj dlh krajín. Záporný korelačný koeficient Brazílie, Mexika a Chile nám udáva, že pri náraste jednej premennej, druhá

premenná bude klesať tzn. pri náraste indexu korupcie (znižovaním korupcie v krajine) by klesala zadlženosť alebo pri poklese indexu korupcie (zvyšovaním korupcie v krajine) by zadlženosť krajín stúpala.

V našom prípade preto zamietame nulovú hypotézu H_0 a prijímame hypotézu H_1 o existencii korelácie medzi premennými.

Korelácia výšky prílevu PZI (mil. USD) a dlhu (mil. USD)

V rámci našej prípadovej štúdie sme v programe Gretl pomocou dvoch premenných výšky prílevu PZI (mil. USD) a dlhu (mil. USD) preskúmali vzťah prílevu PZI a dlhu vo vybraných krajinách Latinskej Ameriky. Porovnávali sme výšku prílevu PZI do daných krajín Latinskej Ameriky s výškou dlhu týchto krajín za obdobie od roku 2000 do roku 2021.

Predpokladali sme, že tieto premenné spolu blízko súvisia, teda ak sa zvýši prílev PZI do danej krajiny, tak sa zníži zadlženosť danej krajiny. Naším predpokladom je, že prílev PZI do krajiny koreluje so zadlženosťou v krajine. Pred realizovaním korelačnej analýzy sme si vopred ujasnili, aké máme predpoklady, aké výsledky očakávame a tie exaktne definovali prostredníctvom hypotéz. Preto sme si stanovili tieto hypotézy:

H_1 : Medzi premennými prílev PZI (mil. USD) a dlh (mil. USD) existuje vzájomná závislosť meraná korelačným koeficientom.

H_0 : Medzi premennými prílev PZI (mil. USD) a dlh (mil. USD) neexistuje vzájomná závislosť meraná korelačným koeficientom.

Tabuľka 4 Korelácia výšky prílevu PZI (mil. USD) a dlhu (mil. USD)

	Brazília	Mexiko	Argentína	Kolumbia	Čile
korelačný koeficient	0,79	0,61	0,25	0,71	0,14
p-value	0,0000	0,0024	0,2609	0,0002	0,5341

Zdroj: Vlastné spracovanie pomocou údajov v programe Gretl.

Pre správne zvolenie korelačného koeficientu, bolo potrebné overiť normalitu rozloženia dát v programe Gretl. Pri každej premennej krajín uvedených v tabuľke, bola hladina významnosti väčšia ako hladina 0,05. Na základe výsledkov vieme, že dáta sú rozložené normálne a preto sme použili Pearsonov korelačný test.

Výsledok Pearsonovho korelačného testu je zobrazený v tabuľke 4. Podľa hodnoty korelačného koeficientu, vieme určiť, že silnú koreláciu medzi výškou prílevu PZI a dlhu

môžeme pozorovať pri dátach Brazílie, Mexika a Kolumbie a slabú koreláciu môžeme pozorovať v prípade Argentíny a Čile.

Pomocou p-value vieme určiť štatistickú významnosť testu. V prípade Brazílie, Mexika a Kolumbie je vypočítané p menšie ako štandardne požadovaná hladina významnosti 0,05. Na základe toho zamietame nulovú hypotézu a hovoríme o štatisticky významnom výsledku na hladine významnosti 0,05. V prípade Argentíny a Chile, je naopak vypočítané p väčšie ako štandardne požadovaná hladina 0,05. Na základe toho prijímame nulovú hypotézu, že testu je štatisticky nevýznamný.

Na základe kladného znamienka korelačného koeficientu každej krajiny, môžeme povedať, že pri náraste jednej premennej rastie aj druhá premenná. V našom prípade keď bude rásť výška prílevu PZI do vybraných krajín Latinskej Ameriky, bude rásť aj dlh týchto krajín a naopak, ak bude klesať výška prílevu PZI do vybraných krajín Latinskej Ameriky, bude klesať aj dlh týchto krajín.

Na základe výsledkov v prípade Brazílie, Mexika a Kolumbie zamietame nulovú hypotézu H_0 a prijímame hypotézu H_1 .

Korelácia výšky prílevu PZI (mil. USD) a korupcie (index korupcie)

V programe Gretl sme pomocou dvoch premenných indexu korupcie a PZI (mil. USD) preskúmali vzťah korupcie a PZI vo vybraných krajinách Latinskej Ameriky. Porovnávali sme skóre, ktoré dosiahli vybrané krajiny v rámci indexu korupcie s výškou prílevu PZI do daných krajín za obdobie od roku 2012 do roku 2021.

Predpokladali sme, že tieto premenné spolu blízko súvisia, teda ak sa zníži korupcia v danej krajine, tak sa zvýši prílev PZI do danej krajiny. Naším predpokladom je, že prílev PZI do krajiny koreluje s korupciou v krajine. Pred realizovaním korelačnej analýzy sme si vopred ujasnili, aké máme predpoklady, aké výsledky očakávame a tie exaktne definovali prostredníctvom hypotéz. Preto sme si stanovili tieto hypotézy:

H_1 : Medzi premennými prílev PZI (mil. USD) a indexom korupcie existuje vzájomná závislosť meraná korelačným koeficientom.

H_0 : Medzi premennými prílev PZI (mil. USD) a indexom korupcie neexistuje vzájomná závislosť meraná korelačným koeficientom.

Tabuľka 5 Korelácia výšky prílevu PZI (mil. USD) a korupcie (index korupcie)

	Brazília	Mexiko	Argentína	Kolumbia	Čile
korelačný koeficient	0,29	-0,03	-0,29	-0,76	0,85
p-value	0,4125	0,9347	0,4216	0,0109	0,0018

Zdroj: Vlastné spracovanie pomocou údajov v programe Gretl.

V tomto prípade už nebol realizovaný test normality, a to na základe overenia premenných v predchádzajúcich koreláciách. V tomto prípade sme tiež použili Pearsonov korelačný koeficient.

Pomocou p-value vieme určiť štatistickú významnosť testu. V prípade Kolumbie a Čile je vypočítané p menšie ako štandardne požadovaná hladina významnosti 0,05. Na základe toho zamietame nulovú hypotézu a hovoríme o štatisticky významnom výsledku na hladine významnosti 0,05. V prípade Brazílie, Mexika a Argentíny, je naopak vypočítané p väčšie ako štandardne požadovaná hladina 0,05. Na základe toho prijímame nulovú hypotézu, že testu je štatisticky nevýznamný.

Výsledok Pearsonovho korelačného testu je zobrazený v tabuľke 5. Podľa hodnoty korelačného koeficientu, vieme určiť, že silná korelácia medzi výškou indexu korupcie a prílevom PZI sa prejavila pri dátach z Kolumbie a Čile. V prípade Brazílie, Mexika a Argentíny sa prejavila slabá korelácia.

Podľa výsledkov korelačného koeficientu s kladným znamienkom v prípade Brazílie a Chile, pri náraste jednej premennej rástla aj druhá premenná. V našom prípade pri raste indexu korupcie (znižovaním korupcie v krajine) by rástli aj PZI. V prípade krajín Mexika, Argentíny a Kolumbie je korelačný koeficient záporný, čo nám ukazuje, že pri náraste jednej premennej, druhá premenná bude klesať tzn. pri náraste indexu korupcie (znižovaním korupcie v krajine) by klesal príjem PZI do krajiny alebo pri poklese indexu korupcie (zvyšovaním korupcie v krajine) by prílev PZI do krajiny stúpал.

Na základe výsledkov Kolumbie a Čile zamietame nulovú hypotézu H_0 a prijímame hypotézu H_1 .

5 Diskusia

V tejto časti diplomovej práce sa nachádzajú hypotézy, ktoré sme na základe výsledkov získaných z prieskumu podarilo potvrdiť alebo nepotvrdiť.

Nachádzajú sa tu tiež nami navrhnuté návrhy a odporúčania, stanovené na základe výsledkov získaných z grafov a korelačnej analýzy.

5.1 Overovanie hypotéz

Predpokladali sme, že výsledky nášho prieskumu budú nasledovné:

- Vyšší štátny dlh krajín Latinskej Ameriky (od roku 2012 po súčasnosť) je asociovaný s vyšším stupňom korupcie.
- Vyšší príjem PZI krajín Latinskej Ameriky (od roku 2000 po súčasnosť) je asociovaný s nižším dlhom.
- Projekty „Biele slony“ v krajinách Latinskej Ameriky nenašli v súčasnosti ďalšie využitie.
- Na projekty „Biele slony“ v krajinách Latinskej Ameriky sú aj napriek ich nevyužívaniu vynakladané vysoké investície.

Prvá hypotéza bola zameraná na koreláciu korupcie a dlhu vybraných krajín Latinskej Ameriky (od roku 2012 po súčasnosť). Pri odpovedi na hypotézu sme brali do úvahy index korupcie, vývoj dlhu od roku 2012 do roku 2021 a tiež výsledky korelačnej analýzy. Pri korelačnej analýze je však potrebné poukázať na to, že korelácia neznamená príčinnú súvislosť. Teda ak dve premenné spolu korelujú (súvisia) ešte to neznamená, že jedna priamo ovplyvňuje druhú. A to platí bez ohľadu to, aký silný je korelačný koeficient. V našom prípade sme pomocou korelačnej analýzy v programe Gretl dospeli k záveru, že silnú koreláciu premenných korupcie a dlhu môžeme pozorovať pri dátach z Argentíny, Kolumbie, Čile a slabú až mierne silnú koreláciu v prípade Brazílie a Mexika. Naše premenné sú vo vzájomnom príčinnom vzťahu, korelácia existuje, no z korelačného vzťahu nevieme určiť, ktorá je závislá a nezávislá premenná. Teda ktorá premenná ovplyvňuje, a ktorá je ovplyvňovaná. V tomto prípade sme však logicky uvažovali a dospeli k názoru, že práve korupcia je premenná, ktorá by mohla ovplyvňovať dlh krajín. Našu teóriu podložili aj údaje z korelačného koeficientu Brazílie, Mexika a Chile, ktorý nám udáva, že pri náraste jednej premennej, druhá premenná bude klesať tzn. pri náraste indexu

korupcie (znižovaním korupcie v krajine) by klesala zadlženosť alebo pri poklese indexu korupcie (zvyšovaním korupcie v krajine) by zadlženosť krajín stúpala. Podľa grafického znázornenia ukazovateľov, vieme našu teóriu aj preukázať na príklade Čile, keďže z vybraných krajín má práve Čile najnižšiu úroveň korupcie a zároveň aj najnižší dlh. K tomuto záveru, že zvýšením korupcie sa zvyšuje aj dlh krajiny, sme tiež dospeli na základe informácii, ktoré sme spracovávali v našej práci, kde bolo preukázané, že korupcia môže viesť k neefektívnemu využívaniu verejných zdrojov a zneužívaniu moci, čo môže spôsobiť nárast verejného dlhu a finančnej nestability v krajine.

V prípade Brazílie a Mexika je z výsledkov zrejmé, že medzi ich premennými je nízka korelácia korupcie a dlhu. Dôležité je však podotknúť, že korelácia meria lineárny vzťah a iné typy vzťahov nezachytí a tak sa nám premenné môžu javiť ako nesúvisiace aj keď existuje medzi nimi vzájomný vzťah. Korelácia je tiež veľmi ovplyvniteľná odľahlými hodnotami. To znamená, že niekoľko jednotiek v súbore, ktoré nadobúdajú extrémne hodnoty významne ovplyvní celý korelačný koeficient. Táto situácia mohla nastať aj v našom prípade a to na základe údajov za krátke obdobie (2012-2021), keďže na základe grafov v časti 4.2.1 Ekonomické ukazovatele, je zrejmé, že práve Brazília a Mexiko majú najvyšší index korupcie a zároveň aj najvyšší dlh z vybraných krajín prípadovej štúdie. V konečnom dôsledku, však na základe zistení z prípadovej štúdie, potvrdzujeme hypotézu, že korupcia v krajinách Latinskej Ameriky má vplyv na zadlženosť daných krajín.

Druhá hypotéza sa týka vplyvu prílevu PZI do Latinskej Ameriky na zadlženie daných krajín (od roku 2000 po súčasnosť). Podľa dát z programu Gretl, sme došli k vyhodnoteniu, že silná korelácia je medzi prílevom PZI a dlhom v Brazílii, Mexiku a Kolumbii a slabá korelácia v prípade Argentíny a Čile. Na základe kladného znamienka korelačného koeficientu každej krajiny, môžeme povedať, že pri náraste jednej premennej rastie aj druhá premenná. V našom prípade keď bude rásť výška prílevu PZI, bude rásť aj dlh a naopak. Pri odpovedi na hypotézu „vyšší príjem PZI krajín Latinskej Ameriky (od roku 2000 po súčasnosť) je asociovaný s nižším dlhom“, je potrebné sa pozrieť tiež na údaje v grafe v časti 4.2.1 Ekonomické ukazovatele, podľa ktorého, patrí Brazília a Mexiko k najväčším prijímateľom PZI ale zároveň majú spomedzi vybraných krajín aj najväčší dlh a tým pádom sú tieto údaje v súlade s výsledkom korelačnej analýzy. Príliv zahraničného investičného kapitálu (PZI) môže v krátkodobom horizonte prispieť k rastu hospodárskej aktivity, tvorbe pracovných miest a zlepšeniu bilancie platobnej bilancie krajiny. Avšak zadlženosť krajiny súvisí s celkovým množstvom pôžičiek, ktoré si krajina berie a ktoré musí

splácať, vrátane splátok a úrokov. Preto, ak krajina čerpá veľa zahraničného kapitálu, jej zadlženosť môže narastať. Na základe týchto zistení zamietame hypotézu, že čím viac PZI prúdi do krajiny, tým sa zadlženosť krajiny znižuje.

Tretia hypotéza sa zaoberala problematikou „Bielych slonov“ v krajinách Latinskej Ameriky. Túto otázku sa nám podarilo vyvrátiť. Jedným z projektov úspešnej transformácie bol projekt Villa Lugano v Buenos Aires. Budova mala slúžiť ako najväčšia verejná nemocnica v Latinskej Amerike, ale po tom, čo ju developeri opustili, zostala desiatky rokov zanedbaná a v havarijnom stave. V súčasnosti areál susedí s veľkým verejným parkom a sídli v ňom Ministerstvo bývania a rozvoja Buenos Aires. Podľa Ministerstva rozvoja v Buenos Aires sa „Biele slony“ dajú premeniť na užitočné a efektívne priestory, je však potrebné sa zamerať na ľudský rozmer. Projekty možno premeniť na rôzne užitočné priestory, ako sú kultúrne centrá, komunitné centrá, školy alebo bývanie. Kľúčom je identifikovať potreby komunity a nájsť spôsob, ako tieto potreby uspokojiť s existujúcim priestorom. Premena projektu si často vyžaduje značné investície. Zabezpečenie financovania prostredníctvom verejno-súkromných partnerstiev alebo iných možností financovania môže pomôcť zabezpečiť úspešnosť projektu.

Čo sa týka štvrtej hypotézy, či sú na projekty „Biele slony“ v krajinách Latinskej Ameriky aj napriek ich nevyužívaniu vynakladané vysoké investície, táto otázka bola potvrdená. Nevyužívané štadióny v Brazílii je potrebné neustále udržiavať, na čo sa vynakladajú finančné prostriedky, ktoré však účasť na zápasoch na štadiónoch nedokáže pokryť.

Záver

Predložená prípadová štúdia bola zameraná na analýzu príčin zadlženosti vybraných krajín Latinskej Ameriky, ktoré siahajú až do obdobia šesťdesiatych rokov, kedy Latinská Amerika predstavovala stabilný región pozostávajúci z relatívne veľkého rozvinutého trhu s relatívne vysokým HDP, ktorý predstavoval pre investorov vhodný región na umiestnenie ich priamych zahraničných investícií, kvôli nízkemu riziku a vysokému zhodnoteniu. Z rozvojových krajín predstavovala Latinská Amerika najvhodnejší priestor na investovanie vďaka vysokej populácii so silnou kúpyschopnosťou a voľnejším prístupom hlavných predstaviteľov, ako tomu bolo krajinách Afriky a Ázie.

Hlavným cieľom našej práce bolo analyzovať príčiny zadlženosti vybraných krajín Latinskej Ameriky na základe prípadovej štúdie a následné formulovanie záverov a poskytnutie prípadných riešení pre prax.

V teoretickej časti sme sa zamerali na charakterizovanie základných znakov rozvojových krajín ako sú nízke príjmy na obyvateľa, vysoké prírastky obyvateľstva, vysoký podiel nezamestnaných a zamestnanosť a závislosť od primárneho sektora. V krátkosti sme priblížili aj rozdelenie rozvojových krajín podľa kategorizácie do 4 skupín (relatívne vyspelé krajiny s rozvinutým priemyslom a výrobou výrobných prostriedkov, krajiny s pomerne vyspelým priemyslom, ktorý závisí od dovozu technológií, a ktoré vyrábajú prevažne spotrebný tovar, krajín s bohatými surovinovými zdrojmi závislých od príjmov z exportu a často dovážajúcimi spotrebný tovar a technológie a najmenej vyspelé krajiny a tiež rozdelenie podľa Svetovej banky, Medzinárodného menového fondu a Organizácie spojených národov. Ďalej sme sa venovali stratégiám riešenia rozvojovej pomoci, či už oficiálnym iniciatívam (Bakerov, Bradleyho, Mitterandov a Bradyho plán) ale aj ďalším stratégiám riešenia dlhu rozvojových krajín.

Praktická časť bola zameraná na prípadovú štúdiu, ktorá sa týkala konkrétnych krajín Latinskej Ameriky vybraných na základe veľkosti HDP (Brazília, Mexiko, Argentína, Kolumbia, Čile). Pomocou grafického znázornenia sme skúmali pomocou dostupných dát na stránkach Svetovej banky a UNCTADstat vývoj základných ukazovateľov týchto krajín (HDP, dlh, inflácia, import, export, PZI, podiel vládnych výdavkov na HDP) od roku 2000 do roku 2021. V ďalšej časti práce sme realizovali korelačnú analýzu na zistenie vzťahu medzi korupciou, PZI a dlhom. V poslednej časti sme sa snažili hlbkovo preskúmať

konkrétne prípady zadlženosti na príklade tzv. „Bielych slonov“. Tieto údaje nám slúžili na overovanie nami sformulovaných hypotéz.

V našej práci sme overovali štyri hypotézy, z ktorých sme dve potvrdili a dve vyvrátili. Prvou hypotézou bola „vyšší štátny dlh v krajinách Latinskej Ameriky (od roku 2012 po súčasnosť) je asociovaný s vyšším stupňom korupcie“, ktorú sme na základe získaných informácií z elektronických zdrojov, dát z grafického znázornenia ekonomických ukazovateľov a korelačnej analýzy potvrdili. Druhú hypotézu „vyšší príjem PZI v krajinách Latinskej Ameriky (od roku 2000 po súčasnosť) je asociovaný s nižším dlhom“, sa nám podarilo vyvrátiť a to na základe zistení, z ktorých vyplývalo, že krajiny do ktorých prúdi najviac PZI patria zároveň aj k najviac zadlženým. Tretiu hypotézu „projekty „Biele slony“ v krajinách Latinskej Ameriky nenašli v súčasnosti ďalšie využitie“ sa nám tiež podarilo vyvrátiť, dokázaním existencie úspešnej premeny projektu „Bieleho slona“ v Argentíne. Poslednou stanovenou hypotézou bola „na projekty „Biele slony“ sú v krajinách Latinskej Ameriky aj napriek ich nevyužívaniu vynakladané vysoké investície“, ktorú sme na príklade neustálej údržby štadiónov v Brazílii potvrdili.

Na základe výsledkov z predloženej prípadovej štúdie sme dospeli k záveru, že korupcia v minulosti, ale aj dnes neustále vplýva na zadlženie krajín Latinskej Ameriky v najväčšej miere z pomedzi ostatných ukazovateľov. V prípade PZI sme došli k záveru, že priamo neovplyvňujú dlh krajín ale v určitej miere súvisia s korupciou, príkladom je aj prípad Odebrechtu, kedy došlo k zneužitiu PZI do infraštruktúry a tým k nedôvere investorov a následnému zníženiu PZI. Toto tvrdenie je podložené aj faktom, že Brazília je veľkým príjemcom PZI ale zároveň patrí ku krajinám s vysokou korupciou (nízky index korupcie). Korupcia je v danom regióne následkom kultúry prevládajúcej v danom regióne, kde v malej miere existuje transparentnosť. Práve transparentnosťou, zlepšovaním právneho systému a bojom proti korupcii vieme prilákať viac priamych zahraničných investícií, ktoré by slúžili na obnovu projektov „Bielych Slonov“ alebo naopak neviedli k ich vytvoreniu a tým pádom slúžili na zlepšenie kvality života obyvateľstva, čo by mohlo pomôcť k zlepšeniu ekonomických podmienok v krajine v podobe lepšej kvalifikácie pracovnej sily, vyšších príjmov a tým pádom aj pomôcť znížiť zadlženosť.

Krajiny Latinskej Ameriky poskytujú tiež investorom príklad, z ktorého sa môžu učiť, aký silný a ťažko riešiteľný efekt má kultúra daného regiónu. Preto odporúčame investorom, aby pokiaľ nie je vyriešená otázka korupcie, využívali obchodovanie s krajinami Latinskej Ameriky, ktoré je jednoduchšie ako vstup na trh krajín Latinskej

Ameriky pomocou priamych zahraničných investícií, ktoré sú poznačené silnou byrokraciou.

Zoznam použitej literatúry

1. ADAMCOVÁ, Lenka. *Úvod do rozvojových štúdií*. Praha : Vysoká škola ekonomická. 2006. 297 s. ISBN 80-245-1057
2. AFD: 5 CHALLENGES FOR EMPLOYMENT IN DEVELOPING COUNTRIES. [elektronický zdroj]. 2019. [cit.2023-03-03]. Dostupné na: <https://www.afd.fr/en/actualites/5-challenges-employment-developing-countries>
3. ALMOST HISTORY. *White elephants and the King of Siam*. [elektronický zdroj]. [cit.2023-01-24]. Dostupné na: <https://www.vaguelyinteresting.co.uk/white-elephants-and-the-king-of-siam/>
4. BBC. *Odebrecht case: Politicians worldwide suspected in bribery scandal*. [elektronický zdroj]. 2019. [cit.2023-04-02]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-41109132>
5. BOGDANOWICZ-BINDERT, CHRISTINE A: *The Debt Crisis: The Baker Plan Revisited*. 1886. 33–45 s.
6. BUENOS AIRES. *Del Elefante Blanco al Ministerio de Desarrollo Humano y Hábitat: a un año de la inauguración*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit.2023-01-26]. Dostupné na: <https://www.buenosaires.gob.ar/noticias/aniversario-nueva-sede-del-ministerio-de-desarrollo-humano-y-habitat>
7. BUENOS AIRES. *Mudar el Ministerio de Desarrollo Humano al predio del Elefante Blanco*. [elektronický zdroj]. 2019. [cit.2023-01-26]. Dostupné na: <https://www.buenosaires.gob.ar/compromisos/mudar-el-ministerio-de-desarrollo-humano-al-predio-del-elefante-blanco>
8. CANUTO, Otaviano. *How Chinese Investment in Latin America Is Changing*. [elektronický zdroj]. 2019 [cit.2023-04-02]. Dostupné na: <https://www.americasquarterly.org/article/how-chinese-investment-in-latin-america-is-changing/>
9. CLUB DE PARIS. [elektronický zdroj]. [cit.2023-03-28]. Dostupné na: <https://clubdeparis.org/>
10. DECENT JOBS FOR YOU. [elektronický zdroj]. [cit.2023-03-03]. Dostupné na: <https://www.decentjobsforyouth.org/>

11. DEVLIN, Robert; RICARDO - French – Daviss. The great Latin America debt crisis: a decade of asymmetric adjustment. In: *Revista de Economia Politica*. [elektronický zdroj]. 1995, zväzok 15, č. 3, s. 117-42.
12. ECLAC: *Foreign Direct Investment in Latin America and the Caribbean*. [elektronický zdroj]. [cit.2023-01-13]. 2022. Dostupné na: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/48521/3/S2200561_en.pdf
13. ECLAC: *International Trade Outlook for Latin America and the Caribbean*. [elektronický zdroj]. 2022. [cit.2023-01-11]. Dostupné na internete: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/48651/1/S2200845_en.pdf
14. ECLAC: *Preliminary Overview of the Economies of Latin America and the Caribbean*. [elektronický zdroj]. 2021. [cit.2023-01-10]. Dostupné na: https://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/47670/3/S2100697_en.pdf
15. EUR-LEX: Cotonou Agreement. [elektronický zdroj]. 2022. [cit.2023-02-25]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/cotonou-agreement.html>
16. EUROPEAN COUNCIL: *Cotonou Agreement*. [elektronický zdroj]. [cit.2023-02-25]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/cotonou-agreement/>
17. FEDERAL DEPOSIT INSURANCE CORPORATION. *The LDC debt crisis, chapter 5. An Examination of the Banking Crises of the 1980s and Early 1990s*. In Washington, DC: Federal Deposit Insurance Corporation. [elektronický zdroj]. 1997, zväzok 1 [cit. 8.1.2023]. Dostupné na: https://www.fdic.gov/bank/historical/history/191_210.pdf
18. FERGUSON, Roger W. *Latin America: Lessons Learned from the Last Twenty Years*. [elektronický zdroj]. 1999. [cit.2023-01-8]. Dostupné na: <https://www.federalreserve.gov/boarddocs/speeches/1999/19990211.htm>
19. FIELD, Andy. *Discovering statistics using IBM SPSS statistics*. 2013.
20. GAVALOVÁ, Viera - BAUMGARTNER, Boris. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín*. Bratislava : Vydavateľstvo EKONÓM, 2014. 263 s. ISBN 978-80-225-3844-2.

21. GIAMBAETOLOMEI, Mauricio. *Elefante Blanco: ya demolieron cinco pisos de la mole abandonada de Ciudad Oculta*. [elektronický zdroj]. 2018. [cit.2023-01-26]. Dostupné na: <https://www.lanacion.com.ar/sociedad/elefante-blanco-ya-demolieron-cinco-pisos-de-la-mole-abandonada-de-ciudad-oculta-nid2148785/>
22. HARRISON, Michael – GUIT, Richard – REINBOTT, Daniel. *PORTS AND WORLD TRADE: Bulk ports (export and import) and port-located facilitie*. [elektronický zdroj]. 2019. [cit.2023-04-02]. Dostupné na: <file:///C:/Users/42190/Downloads/InfraRead%2013%20July%202019.pdf>
23. HENDL, Jan. *Přehled statistických metod*. Praha : Portál, 2009. 736 s. ISBN 978-80-7367-482-3
24. HÉRNANDEZ, C. *Another audit finds highway irregularities*. [elektronický zdroj]. 2017. [cit.2023-01-25]. Dostupné na: <https://mexiconewsdaily.com/news/another-audit-finds-highway-irregularities/>
25. CHALUPA, Jiří. *Dějiny Argentíny Uruguaye Chile*. Praha : NLN s.r.o. 2002. 576 s. ISBN 80-710-6323-1
26. ILO: *Women still less likely to be active in the labour market than men in most of the world*. [elektronický zdroj]. 2018. [cit.2023-03-03]. Dostupné na: https://www.ilo.org/global/about-the-ilo/newsroom/news/WCMS_619119/lang--en/index.htm
27. ILO: *World Employment and Social Outlook – Trends 2018*. [elektronický zdroj]. 2018. [cit.2023-03-03]. Dostupné na: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_615594.pdf
28. ILO: *World Employment and Social Outlook – Trends 2019*. [elektronický zdroj]. 2019. [cit.2023-03-03]. Dostupné na: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_670542.pdf
29. ILO: *World Employment and Social Outlook Trends 2022*. [elektronický zdroj]. 2022. [cit.2023-03-03]. Dostupné na: [publ/documents/publication/wcms_834081.pdf](https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_834081.pdf)
30. ILO: *World Employment and Social Outlook Trends 2022*. [elektronický zdroj]. 2022. [cit.2023-03-03]. Dostupné na: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_834081.pdf

31. IMF: *DEBT RELIEF UNDER THE HEAVILY INDEBTED POOR COUNTRIES (HIPC) INITIATIVE*. [elektronický zdroj]. [cit.2023-02-21]. Dostupné na: <https://www.imf.org/en/About/Factsheets/Sheets/2023/Debt-relief-under-the-heavily-indebted-poor-countries-initiative-HIPC>
32. IMF: *Fads and Fashion in Economic Reforms: Washington Consensus or Washington Confusion?* [elektronický zdroj]. 1999. [cit.2023-02-25]. Dostupné na: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/seminar/1999/reforms/naim.htm>
33. JSTOR: *Debt Forgiveness and Jubilee 2000*. [elektronický zdroj]. 2020. [cit.2023-02-25] Dostupné na: <https://daily.jstor.org/debt-forgiveness-and-jubilee-2000/>
34. LIBRARY OF CONGRESS: *Map Latin America*. [elektronický zdroj]. [cit.2023-04-02]. Dostupné na: <https://www.loc.gov/resource/g3292l.ct001879/?r=-1.337,-0.027,3.674,1.31,0>
35. LIPKOVÁ, Ľudmila. *Ekonomika rozvojových štátov*. Bratislava : Ekonóm. 2005. 296 s. ISBN 80-225-2100-0
36. MARTIN, Paul - BATESON, Patrick. *Úvod do teorie a metodologie měření chování*. Praha : Portál, 2009. 224 s. ISBN 97-88-073-6752-64
37. MUSSE, Valeria. *Adiós al Elefante Blanco: en su lugar inauguraron el ministerio de Desarrollo Humano porteño*. [elektronický zdroj]. 2019. [cit.2023-01-26]. Dostupné na: <https://www.lanacion.com.ar/buenos-aires/adios-al-elefante-blanco-su-lugar-inauguran-nid2266649/>
38. OBADI, Saleh. Montana – GAVALOVÁ, Viera – DRIENIKOVÁ, Kristína. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín*. Bratislava : Vydavateľstvo Ekonóm, 2010. 131 s. ISBN 978-80-225-3023-1
39. OXFORD REFERENCE: *White elephant*. [elektronický zdroj]. [cit.2023-01-24]. Dostupné na: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/american_english/white-elephant
40. PAJOVIČ, Slobodan. *Latinskoamerički regionalizam u XIX I XX veku*. Beograd : Megatrend univerzitet. 2006. 388 s. ISBN 978-86-7747-247-4

41. RUSH, Peter - SMALL, Dennis. *Bradley plan for Third World debt relief ignores reality, offers pittance*. [elektronický zdroj]. 1987. [cit.2023-03-27]. Dostupné na: https://larouchepub.com/eiw/public/1987/eirv14n23-19870605/eirv14n23-19870605_010-bradley_plan_for_third_world_deb.pdf
42. SACHS, Jeffrey D. "INTERNATIONAL POLICY COORDINATION: THE CASE OF THE DEVELOPING COUNTRY DEBT CRISIS." In *International Economic Cooperation* , edited by Martin Feldstein, 233-78. Chicago: University of Chicago Press, 1988. [cit. 7.1.2023]. Dostupné na: https://www.nber.org/system/files/working_papers/w2287/w2287.pdf
43. SOTO, Alonso – CASCIONE, Silvio. *Brazil inflation ends 2015 above target, cenbank vows action*. In *Reuters*. [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné na: <https://www.reuters.com/article/us-brazil-economy-inflation-idUSKBN0UM2IO20160108>
44. SVOBODOVÁ, Valéria. *Postavenie Latinskej Ameriky vo svetovom hospodárstve*. Bratislava : Ekonóm, 2006. 245 s. ISBN 978-80-225-2228-1
45. THE WORLD BANK: *Heavily Indebted Poor Countries (HIPC) Initiative*. [elektronický zdroj]. 2018. [cit.2023-02-21]. Dostupné na: <https://www.worldbank.org/en/topic/debt/brief/hipc>
46. THE WORLD BANK: *World Bank Country and Lending Groups*. [elektronický zdroj]. [cit.2023-02-21]. Dostupné na: <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>
47. UN: *World Population Prospects 2022*. [elektronický zdroj]. 2022. [cit.2023-03-04]. Dostupné na: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/wpp2022_summary_of_results.pdf
48. UN: *Department of Economic and Social Affairs*. [elektronický zdroj]. [cit.2023-02-22]. Dostupné na: <https://sdgs.un.org/goals>
49. UN: *Sustainable development goals*. [elektronický zdroj]. [cit.2023-02-21]. Dostupné na: https://unis.unvienna.org/unis/sk/topics/sustainable_development_goals.html

50. UNDP. [elektronický zdroj]. [cit.2023-02-21]. Dostupné na: <https://www.undp.org/>
51. UNDP: *HUMAN DEVELOPMENT INDEX (HDI)*. [elektronický zdroj]. [cit.2023-03-04]. Dostupné na: <https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI>
52. UNDP: *HUMAN DEVELOPMENT REPORT 2021/2022*. [elektronický zdroj]. 2022. [cit.2023-03-04]. Dostupné na: https://hdr.undp.org/system/files/documents/global-report-document/hdr2021-22pdf_1.pdf
53. WAHL, Grant. *Brazil's white elephant soccer stadiums hardly worth their exorbitant costs*. [elektronický zdroj]. 2016. [cit.2023-04-01]. Dostupné na: <https://www.si.com/olympics/2016/08/11/brazil-soccer-stadiums-white-elephants-manaus-brasilia-world-cup-olympics>
54. WHITE, CHristine: *Mitterrand'a debt proposal symbol or substance?* [elektronický zdroj]. 2017. [cit.2023-03-28]. Dostupné na internete: <file:///C:/Users/42190/Downloads/eirv15n25-19880617.pdf>
55. WILIMSON, John: *The Washington Consensus as Policy Prescription for Development*. [elektronický zdroj]. 2004. [cit.2023-02-25] Dostupné na: <https://www.piie.com/sites/default/files/publications/papers/williamson0204.pdf>
56. ZUBALOVÁ, Ľubica – DRIENIKOVÁ, Kristína – PUŠKÁROVÁ, Paula. *Ekonomika a obchodná politika rozvojových krajín*. Praha: Leges, 2022. 188 s. ISBN 978-80-7502-606-4